

Znakovi na putu

Sejjid Qutb – Biografija –

Sejjid Qutb, u svoje doba jedan od vodećih članova pokreta "Muslimanska Braća", je za sobom ostavio jako veliki utjecaj na arapsko-muslimansku mladež od kasnih 60-tih godina pa na ovamo. Zapadni pisci u posljednje vrijeme Qutba identificiraju kao jednog od dvojice najutjecajnijih muslimanskis mislioca 20-og stoljeća. Kao drugi od te dvojice se navodi Sejjid Mawdudi .

Qutbova pisanja sve do 1951. godine se mogu okarakterisati kao pisanja moraliste tj. zagovornika poboljšanja moralnih osobina kod ljudi. Međutim, nakon što je bio izložen idejama već spomenutog Mawdudija, naročito Mawdudijevom isticanju da je islam cjelokupan sistem življenja te da je uspostava Allahovog znakona na Zemlji primarna dužnost svakog muslimana, Qutb postaje revolucionarista. Ono što je dodatno utjecalo na ovu Qutbovu promjenu je bio i njegov dvogodišnji boravak u SAD koji mu je otvorio oči po pitanju zlobnosti kako zapadne kulture tako i neislamskih ideologija uopće.

Nakon povratka u Egipat, Qutb napušta svoj posao u ministarstvu obrazovanja i potpuno se posvećuje radu na totalnoj promjeni političkog sistema u državi. Pokret "Muslimanske Braće" je ideološki ponovno ozivljen nakon što je Qutb, u svojoj zatvorskoj ćeliji, napisao knjigu u kojoj je ponovno razmotrio i korektovao ideju Hasana El-Benna-e o uspostavi Islamske Države u Egiptu do koje je trebalo doći nakon potpunog islamiziranja naroda. Qutb je izrazio mišljenje da put kojim treba ići jeste uspostava Islamske Države od strane islamski orijentirane revolucionarne predhodnice (tj. manje, elitne skupine ljudi) koja bi potom sprovela islamizaciju egipatskog društva koje je bilo skrenulo na put arapskog nacionalizma.*

U narednih 10-ak godina koliko je proveo iza zatvorskih zidova, Qutb se iz prve ruke uvjerio u ono što je naučio iz Mawdudijevih djela, a njegov aktivizam koji

je nastavlja i u ovim zatvorskim uslovima je bio motivator Naserovim** sekularnim sljedbenicima da ga osude na smrt i to na osnovu lažnih optužbi.

*****

Rođen 8. oktobra 1906. godine kao sin lokalnog vjerskog uglednika, Sejjid Qutb u svom rodnom selu u desetoj godini života završava hifz (učenje Kur'ana na pamet). Potom, u svojoj četrnaestoj godini, završava i osnovnu školu nakon čega se seli u Kairo kod daidže gdje nastavlja svoje školovanje. U Kairu, Qutb završava srednju školu te 1939. godine, nakon studija na filozovskom fakultetu, dobiva i zvanje profesora arapskog jezika. Nakon ovoga, Qutb se zapošljava u ministarstvu obrazovanja gdje ostaje samo 6 godina - posao profesora mijenja za karijeru slobodnog profesionalnog pisca. Razlog njegovog napuštanja mjesta profesora je bilo neslaganje sa brojnim kolegama i samim ministarstvom obrazovanja i to po pitanju filozofije obrazovanja te njegovog pristupa književnoj umjetnosti.

U periodu od 1939. do 1951. godine, u Qutbovom pisanju dolazi do očiglednog usmjeravanja ka islamskim temama. Najprije je napisao par tekstova koji govore o ljepoti Kur'anskog izražavanja a potom je autorovao i dvije knjige na istu temu: "Izražavanje Kur'ana" i "Scene Sudnjeg Dana". Godine 1948. objavljuje i knjigu "Pravednost islamskog društvenog sistema" u kojoj ističe da je pravedno društvo moguće uspostaviti jedino kroz primjenu islama. Novembra iste godine, Qutb odlazi na doškolovavanje u SAD gdje studira metode edukacije. Naredne 2 i pol godine provodi putujući na relaciji Washington D.C. – Kalifornija gdje uvidi a materijalistički pogled na književnost i nedostatak duhovnosti. Godine 1950. prekida svoj studij te se vraća u Egipat i ponovo prihvata posao profesora i inspektora u ministarstvu obrazovanja. Dvije godine nakon ovoga, Qutb ministarstvu ponovo daje ostavku iz istog razloga zbog kojeg je to učinio i prvi put.

Između 1951. i 1965. godine Qutb se priključuje islamskom pokretu "Muslimanska Braća". Njegovi jasni stavovi o neuspjesima tadašnjih dominantnih a nepravednih društvenih, političkih i ekonomskih praksi, te njegove ideje o nužnosti islamskih reformi Qutb-u ubrzo osiguravaju mjesto glavnog i odgovornog urednika i časopisu kojeg su izdavala "Muslimanska Braća". U ovom periodu također dolazi i do objavljivanja nekoliko Qutb-ovih knjiga koje govore o islamskoj ideologiji i islamu kao sveobuhvatnom sistemu življenja. Godine 1954., nakon što su "Muslimanska Braća" optužena za pokušaj rušenja egipatske vlade, Qutb biva uhapšen i osuđen na 15 godina zatvora uz obavezu teškog fizičkog rada. U zatvoru u blizina Kaira ostaje 10 godina, a na slobodu biva pušten nakon što je, zbog teškog zdravstvenog stanja, za njega intervenisao tadašnji irački predsjednik Abdul Salam Arif***.

Godine 1965. Qutb objavljuje svoju poznatu knjigu "Znakovi na putu" koja je dovela do njegovog ponovnog hapšenja uz optužbu planiranja zavjere protiv predsjednika Nasera. Uslijedio je ubrzani sudski proces u kojem je Qutb, na

osnovu brojnih citata iz spomenute knjige, osuđen na smrt. Ova vijest je dovela do negodovanja i protesta sirom muslimanskog svijeta te su uslijedili mnogi apeli predsjedniku Naseru da pomiluje Sejvida Qutb-a. Međutim, uprkos svim apelima i protestima, nad Qutb-om je 29. avgusta 1966. godine izvršena smrtna kazna vješanjem. Iza njega su ostale ukupno 24 knjige uključujući nekoliko romana, nekoliko knjiga književne kritike, zatim knjige na temu edukacije djece i odraslih, te knjige sa islamskom tematikom među kojima je i tefsir/komentar Kur'ana koji sadrži 30 tomova.

Sejjid Qutb će, inša Allah, zauvijek ostati zapamćen po jasnoći kojom je izražavao osnovni princip Allahove jednoće i Njegove vrhovne vlasti, te principa jasne razlike između čiste vjere sa jedne strane i pripisivanja Allahu sudruga sa druge. U zadnjim momentima svoga života, prije no što su ga postavili na vješala, Sejjid Qutb je imao osmijeh na svom licu pokazujući svoje ubjeđenje u ljepotu onoga čemu je pozivao i ljepotu života na budućem svijetu koji je bio pred njim.

Autor: **dr. Ahmed El-Kadi**

** Riječ je o Džemal Abd-ul-Naseru (1918 - 1970), arapskom nacionalisti, "prijateljem pokojnog jugoslavenskog predsjednika Tita i suosnivačem pokreta nesvrstanosti. Naser je, poput Tita, također bio državnik i ratnik. Sudionik je Palestinskog rata 1948-1949. i jedan od zatočnika društva 'Slobodnih oficira', te inicijator državnog udara 1952., kojim je svrgnut egipatski kralj Faruk i ukinuta monarhija. Dvije godine kasnije uspio je iz zemlje evakuirati britanske vojne trupe. Godine 1956. izabran je za predsjednika Egipatske Republike" te je vršeći tu dužnost i blagoslovio pogubljenje Šejha Qutba. (op. redakcije, citat preuzet iz lista "Dani", broj 200, April 2001)

*** Abdul Salam Arif (1922-1966), inače veliki simpatizer egipatskog predsjednika Namera, je na čelo Iraka došao državnim udarom jula 1963. godine. S obzirom da je bio poznat po krvavim obračunima i likvidacijom svojih političkih protivnika, nije sasvim jasno zašto se Arif zalagao za Qutb-ovo oslobađanje. (op. redakcije)

Uvod

Čovječanstvo se danas nalazi na rubu provalije ne zbog opće apokalipse koja mu visi o vratu, ta to je samo posljedica bolesti a ne i sama bolest, već zbog njegova promašaja u svijetu "vrijednosti" u kojemu je jedino moguć zdrav razvoj ljudskog života i njegov pravi prosperitet. To jasno dolazi do izražaja u zapadnome svijetu koji više ne može čovječanstvu ponuditi nikakve "vrijednosti". Štoviše, on nema ništa što bi njegovoj savjesti opravdalo njegovo postojanje, nakon što je u njemu "demokratija" dovela do stanja koje uveliko

nalikuje bankrotu, jer je već polahko počela posuđivati elemente iz sistema Istočnog bloka, naročito u području ekonomije, a pod imenom socijalizam!¹

Stanje je jednako i u samom Istočnom bloku. Društvene teritorije, a na prvome mjestu marksizam, koji je u početku na Istoku privukao veliki broj ljudi a kasnije i na samom Zapadu, i koji se smatra pravcem sa obilježjem ideologije, također su vidljivo odstupile od "ideje" i sada se skoro u cjelosti ograničavaju na "državu" i njene organizacije koje su vrlo daleko od temeljnih odrednica uzetog pravca. Sve te teorije su, općenito, suprotstavljene iskonskoj ljudskoj naravi i njenim zahtjevima. Svoj procvat mogu doživjeti samo u razorenim društvima, odnosno, u onim društvima u kojima se ukorijenio diktatorski režim. Čak i u takvim društvima počinje se nazirati njihov ekonomski/materijalni krah, a upravo je to ono na čemu se one zasnivaju i čime se hvalisu! Tako ćemo vidjeti kako Sovjetski Savez², koji predstavlja vrhunac društvenih ustrojstava, oskudijeva u onome čega je imao u izobilju čak i za vrijeme svojih careva. Vidjećemo ga kako uvozi pšenicu i druge prehrambene artikle, prodajući svoje zlato da bi došao do hrane, a sve zbog neuspjeha društvenih gazdinstava i zbog kraha sistema koji se suprotstavlja ljudskoj prirodi.

Čovječanstvu je, dakle, potrebno novo vođstvo!

Vođstvo zapadnog čovjeka se primiće kraju. To nije zato što je zapadna civilizacija materijalno zakazala, odnosno što je oslabio njen vojni i ekonomski potencijal, već zato što se završava njena uloga s obzirom da više ne posjeduje potrebnu količinu "vrijednosti" koja bi joj dopustala vođstvo.

Ono što je svijetu potrebno jeste vođstvo koje će biti u stanju zadržati i dalje razvijati materijalni stupanj civilizacije do kojeg je doprlo čovječanstvo, i to na način evropskog genija kada je u pitanju materijalno stvaranje, ali koje će, isto tako, čovječanstvu pružiti nove vrijednosti, prihvatljive i stvarne, u odnosu na one koje je ono već upoznalo, i to na originalan, pozitivan i u isto vrijeme realan način.

Islam je jedini koji posjeduje te vrijednosti i taj način.

Znanstvena renesansa je odigrala svoju ulogu, ulogu koja se nazirala već sa samom renesansom u 16. stoljeću, a koja je svoj puni procvat doživjela tijekom 18. i 19. stoljeća...i koja više nije imala nove zalihe.

Svoju ulogu je odigrao i "patriotizam" i "nacionalizam" koji su se javili u tom periodu. Isti je slučaj i sa svim regionalnim grupisanjima u ovim stoljećima. I ona su iscrpila svoje zalihe!

Na kraju, neuspjeh su doživjeli i društveni i individualni sistemi. Nastupila je uloga islama i uloga muslimanskog UMMETA i to u najtjeskobnijem, najočajnijem, i najnezgodnijem momentu. Nastupila je uloga islama kojemu nije

strano materijalno stvaranje na Zemlji, jer ga on smatra prioritetnom čovjekovom zadaćom već od trenutka kada mu je Allah povjerio hilafet, a pod određenim uvjetima tretira ga i kao bogoslužje (ibadet) te jedim od razloga čovjekova postojanja.

"Džine i ljude sam stvorio samo zato da me obozavaju." (Az-Zarijat, 56)

Nastupila je uloga muslimanskog UMMETA da realizira ono što je Allah htio njegovom pojavom:

"Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujete..." (Ali Imran, 10)

"I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da poslanik bude protiv vas svjedok..." (Al-Baqara, 143)

*****

Islam, međutim, svoju ulogu može obaviti samo ako se primijeni u društvu, odnosno ako se primjeni na nivou cijelog UMMETA. Čovječanstvo, naročito u ovom vremenu, neće da sluša samo učenje, a da njegovu potvrdu ne vidi u stvarnom životu. U tom smislu, "bivstvovanje" muslimanskog UMMETA se smatra prekinutim prije više stoljeća. Muslimanski UMMET, naime, nije nikakva "zemlja" u kojoj je nekada živio islam. Nije ni "narod" čiji su preci u jednom historijskom razdoblju živjeli u islamskom sistemu. Muslimanski UMMET je zapravo, zajednica ljudi kod kojih sve proistječe iz jasnog islamskog puta: i njihovi životi, i razmišljanja, i pozicije, i organizacije, i vrijednosti, i kriteriji... Ovakav ummet, sa svim obilježjima, prestao je postojati s prestankom primjene Allahova zakona na licu Zemlje.

Ovom UMMETU se, dakle, mora "vratiti život" kako bi islam mogao obaviti svoju očekivanu zadaću vođenja čovječanstva po drugi put.

Taj UMMET se mora "proživjeti", ummet koji sada prekriva masa pokoljenja, masa različitih koncepcija, uređenja i sistema koji nemaju nikakve veze niti s islamom, niti s islamskim putem, premda se još uvijek ističe kako taj UMMET postoji u tzv. *islamskom svijetu*!

Ja dobro znam da je put od pokušaja "proživljenja" do preuzimanja vođstva veoma dug. Ta muslimanski UMMET ne "bivstvuje" i ne uočava se već dugo vremena. Vođstvo čovječanstva preuzele su druge ideje i drugi narodi, druge koncepcije i drugi sistemi, i to poodavno. Evropski genij je u tom periodu stvorio ogromnu količinu "nauke", "kulture", "organizacije", "materijalne proizvodnje"... Čovječanstvo je sada na vrhuncu toga. Sve to, kao i oni koji ga predstavljaju, ne mogu se lahko prestići, osobito stoga što tzv. *islamski svijet* ne posjeduje skoro ništa od tih ukrasa!

Ipak, ne gubeći sve ovo iz vida, nužan je "islamski preporod" ma kako bio dug put od pokušaja "proživljenja" do preuzimanja vođstva! Taj pokušaj islamskog preporoda je, zapravo, i prvi korak koji se nikako ne može zaobići!

*****

Da bi nam stvar bila sasvim jasna, moramo precizno poznavati pretpostavke (preduslove) ovoga UMMETA za vođenje čovječanstva, kako ne bismo ispustili te elemente već u prvom pokušaju preporoda.

Ovaj UMMET sada nije u stanju, a to se od njega i ne traži, da čovječanstvu ponudi vanredan skok u materijalnom stvaralaštvu pred kojim bi se glave poginjale, i on se u tom smislu ne može nametnuti za svjetsko vođstvo. Evropski genij ga je u ovome znatno pretekao i nije očekivati, najmanje za nekoliko stoljeća, da bude prevaziđen u tome.

Mora se, dakle, tražiti druga pretpostavka (preduslov) – ona koja nedostaje ovoj civilizaciji!

No ovo nipošto ne znači da mi zanemarujemo materijalno stvaralaštvo. Naprotiv, mi u tom smislu moramo uložiti maksimalan napor, ali to ne smatramo pretpostavkom kojom bismo mogli preuzeti vođstvo čovječanstva u sadašnjoj etapi, već kao nužan faktor naše opstojnosti. Materijalni prosperite, također, smatramo obavezom koju od nas zahtijeva "islamski koncept" koji čovjeku povjerava hilafet na Zemlji i, pod određenim uvjetima, tretira ga kao bogoslužje (ibadet) i realizaciju cilja čovjekova postojanja.

Mora se, dakle, tražiti druga pretpostavka za vođenje čovječanstva, koja se ne sastoji u materijalnom prosperitetu. Ta pretpostavka ne može biti ništa drugo do "'aqida - vjersko učenje" i "menhedž – vjerski put" koji će čovječanstvu omogućiti da sačuva kreativnost materijalnog genija pod jednom drugom koncepcijom koja će udovoljavati potrebama ljudske prirode (fitrah) kao što joj udovoljava materijalno stvaralaštvo. Ta 'aqida i daj menhedž se moraju praktično primjeniti u ljudskom društvu, tj. u muslimanskom društvu.

*****

Danas sav svijet živi u "džahilijetu - neznanju" glede osnove iz koje proistječu temelji života i njegova organiziranja; u neznanju koje nimalo ne umanjuje ovaj zapanjujući materijalni napredak i vanredno materijalno stvaralaštvo!

Ovo neznanje se zasniva na temelju nasrtaja na Allahovu vlast na Zemlji i na najuže odlike božanstvenosti – na Njegovu vrhovnu vlast. Džahilijet/neznanje vlast povjerava ljudima i tako ih jedne drugima čini gospodarima, istina ne u primitivnom, prostom obliku već u formi uzimanja prava ustanovljenja različitih koncepata i vrijednosti, propisa i zakona, organizacija i sistema, sasvim izvan Allahova koncepta za život čovjeka, te u formi onoga što Allah nije dopustio. Iz

ovog nasrtaja na Allahovu vlast proizilazi nasrtaj na Njegove robove. Poniženost "čovjeka", općeprisutna u svim socijalističkim režimima, kao i nasilje "pojedince" i čitavih naroda vladavinom kapitala i kolonijalizmom u kapitalističkim sistemima, nije ništa drugo nego jedna od posljedica nasrtaja na Allahovu vlas i nepriznavanja dostojanstva čovjeku koje mu je Allah dao!

U ovome je islamski put specifičan. Naime, u svakom drugom sistemu osim islamskog, ljudi na ovaj ili onaj način robuju jedni drugima. Od tog robovanja ljudi su oslobođeni jedino u islamu. Tu oni robuju jedino Allahu, jedino od Njega primaju naredbe i samo se Njemu pokoravaju.

Ovo je tačka gdje se putevi razilaze. Ovo je taj novi koncept koji možemo dati čovječanstvu – njega i sve one duboke tragove koje će nesumnjivo prouzrokovati u realnom životu cijeloga čovječanstva. To je ta kvaliteta koju čovječanstvo ne posjeduje jer nije "produkt" zapadne civilizacije, jer nije produkt evropskog genija, istočnog ili zapadnog!

*****

Mi, nesumnjivo, posjedujemo nešto novo, nešto visokokvalitetno i savršeno, nešto što čovječanstvo ne poznaje i što nije u stanju "proizvesti"!

Međutim, ono se, kao što smo rekli, mora manifestirati u praksi i UMMET mora živjeti sa njim. Upravo to iziskuje proces "preporoda" u muslimanskim područjima, takvog preporoda nakon kojeg će, prije ili kasnije, uslijediti preuzimanje vođstva cijelog čovječanstva.

Kako započeti proces islamskog preporoda?

Tu su nužni vijesnici, preteće tog doba, da pojačaju ovu odlučnost i da hode zacrtanim putem, putem potiranja *džahilijeta* koji se pružio na sve strane svijeta; da hode nastavljajući neku vrstu izoliranosti, s jedne, i vrstu povezanosti s okolnim *džahilijetom*, s druge strane.

Ovi vijesnici koji će pojačati ovu odlučnost moraju imati svoje "znakove na putu". Pomoću njih će spoznati prirodu svoje zadaće, suštinu svoje misije, postojanje cilja, i mjesto započinjanja dugog putovanja. Pomoću njih će odrediti svoju poziciju u odnosu na općerašireni *džahilijet*... Gdje će se susresti s ljudima, a gdje se s njima razići; koje su njihove osobine, a koje *džahilijeta* oko njih; kako će se obratiti onima u *džahilijetu* jezikom islama i šta će im reći; oni će znati odakle će, u svemu tome, crpiti svoju snagu, i kako će je crpiti!

Svi ovi znaci moraju se izvesti iz prvog izvora ovog vjerskog učenja ('aqida), iz Kur'ana i njegovih osnovnih smjernica te iz koncepcije koju je Allah usadio u dušu odabrane elite kojom je na Zemlji činio ono što je činio i koja je jedanput preusmjerila tok Historije u pravac koji je Allah htio.

Tim vijesnicima, tim očekivanim i željenim predhodnicima, i napisao sam ove "Znakove na putu".

Napomene redakcije:

¹ Neupućenima ova činjenica može zvučati veoma iznenađujuće, međutim, doista je ovo tačan podatak. Kao svjedok ovome mogu služiti države u zapadnoj Evropi u kojima su već dugi niz godina na vlasti ne zapadni kapitalisti nego social-demokratske partije (npr. Njemačka) te činjenica da mnoge zadadne kapitalističke zemlje uviđaju neophodnost raznih vladinih socijalnih programa (npr. SAD) I posuđuju njihove modele iz socijalističkih zemalja.

² Knjiga je objavljena 1965. godine dok je SSSR jos uvijek postojao. Međutim, i pored toga, njena tematika je i danas itekako aktuelna. (op. redakcije)

Jedinstvena Kur'anska Generacija

Postoji jedan historijski fenomen pred kojim treba da se zadrže protagonisti islamskog poziva u vjeru na svakom mjestu i u svakom vremenu. Taj fenomen je i primaran faktor u samom metodu pozivanja i njegovu usmjerenju.

Ovaj način pozivanja (*da'wa*) proizveo je jednu generaciju – generaciju ashaba, neka je Allah zadovoljan s njima – koja zauzima istaknuto mjesto u cjelokupnoj historiji islama, pa i u historiji čovječanstva općenito. Ona se više nikada nije ponovila. Istina, tijekom historije je bilo pojedinaca njihova kova, no u tako impozantnom broju se nikada više nisu sastali na jednom mjestu, kao što se to zbilo u prvom periodu života islamskog poziva. Taj fenomen je očit i zbiljski, i pred njegovim sadržajem se treba dugo zadržati, ne bismo li mu otkrili tajnu.

Naime, i mi imamo knjigu ovog poziva (Kur'an), imamo hadis Allahova Poslanika s.a.w.s., njegovu praktičnu uputu i premeniti životopis. Sve to imamo kao što je to imala i prva generacija koja se u historiji više nije ponovila. Nedostaje samo osoba Allahova Poslanika. Nije li u tome tajna?

Kada bi prisustvo osobe Allahova Poslanika bilo nužno za egzistiranje ove da'we i njenu plodotvornost, Allah je u tom slučaju ne bi učinio univerzalnom, ne bi kur'ansku objavu učinio posljednjom, niti bi njoj povjerio ljude na ovoj Zemlji sve do konačnog smaka svijet!

Allah s.w.t. je, međutim, na sebe preuzeo obavezu da će sačuvati Objavu, znajući, naravno, da ona može egzistirati i poslije Njegova Poslanika i davati svoje plodove. Stoga ga je pozvao Sebi, dvadeset i tri godine nakon početka Objave, a vjeru koju mu je dostavio ostavio je da traje sve do samog smaka

svijeta...

Odsustvo osobe Allahova Poslanika, dakle, ne daje pojašnjenje tog fenomena niti ga iscrpljuje te, stoga, moramo tragati za drugim uzrokom.

Pogledajmo u izvor s kojeg se napajala ta prva generacija – možda se i tu nešto promijenilo! Razmotrimo i metod iz kojeg su proizašli – možda se tu nešto promijenilo!

Prvi izvor s kojeg se napajala ta generacija bio je izvor Kur'ana, samo Kur'ana. Hadis Allahova Poslanika s.a.w.s. i njegova uputa samo je jedna od manifestacija tog izvora. Stoga je Aiša r.a., kada je upitana o Poslanikovom moralu, rekla: **"Njegov moral bio je Kur'an!"** (Hadis bilježi En-Nesai.)

Kur'an je, prema tome, bio jedini izvor s kojeg su se napajali, prema kojem su se prilagođavali i iz kojeg su izrastali. To naravno nije bio stoga što čovječanstvo u tom dobu nije imalo civilizaciju, kulturu, nauku, pisana djela i studije... Naprotiv! Postojala je rimska civilizacija, njena kultura, literature i zakoni, na čemu se još uvijek zasniva današnja Evropa ili se pak nadovezuje na to. Postojali su i ostaci grčke civilizacije, njene logike, filozofije i umjetnosti što još uvijek predstavlja izvor zapadnog mišljenja. Postojala je i perzijska kultura sa svom svojom umjetnošću, poezijom, mitovima, ideologijama i vladajućim sistemima. Bilo je tu i drugih bližih ili daljih kultura kao što je primjerice indijska i kineska. Štoviše, rimska i perzijska kultura su sa sjevera, odnosno s juga, okruživale Arabijski poluotok kad su jevrejstvo i kršćanstvo živjeli u samom njegovom srcu. Prema tome, uzrok ograničavanja prve generacije, u periodu njena formiranja, isključivo na Kur'an nije bio taj što su nedostajale svjetske kulture i civilizacije. Da je to doista bila smišljena namjera koja je planski sprovedena otkriva nam i srdžba Allahova Poslanika kada je u ruci Omera b. el-Hattaba ugledao stranicu Tevrata. Tom prilikom je rekao:

"Allaha mi, da je i Musa živ, tu među vama, ni njemu ne bi bilo dopušteno ništa drugo već da me slijedi!" (Hadis prenosi Ebu Ja'la od Hammada, ovaj od Ša'bija, a on od Džabira.)

Postojala je, dakle, namjera Božijeg Poslanika s.a.w.s., da izvor s kojeg se napaja ta generacija, u početnoj fazi svog formiranja, svede isključivo na Kur'an kako bi se samo njemu posvetili i kako bi ustrajali u njegovom metodu. Stoga se i jeste jako rasrdio kada je vidio da Omer r.a. pije s nekog drugog izvora.

Božiji Poslanik s.a.w.s. je nastojao stvoriti generaciju čistoga srca, nepomućena razuma i misli, jasne svijesti. Nastojao ju je izvorno formirati, bez ikakva spoljnog utjecaja koji bi dolazio izvan božanskog pravca, što je jedino Kur'an mogao da garantira.

Prva generacija je, dakle, pila samo sa jednog izvora i u historiji je imala

jedinstveno mjesto. Šta se potom dogodilo? Izvori su se pomiješali! U izvor s kojeg su pile sve potonje generacije usuta je grčka filozofija i logika, perzijski mitovi i shvaćanja, jevrejski israilijati, kršćanska teologija i mnoge druge primjese različitih kultura i civilizacija. Sve se to pomiješalo i s komentarom Kur'ana, islamskom apologetikom, fikhom i usulom. Izuzev prve generacije, sve kasnije generacije su pile sa tog zamućenog izvora. I prva generacija se nikada više nije ponovila.

Mućenje bistrine prvog izvora je i glavni uzrok očite različitosti svih kasnijih generacija od jedinstvene, osobene prve generacije.

*****

Pored razlike u kvalitetu izvora postoji i drugi isto tako važan činilac. Riječ je o razlici u načinu prihvaćanja (onoga što je u izvoru) kod kasnijih generacija.

Prva generacija, naime, nije čitala Kur'an s prvenstvenim ciljem da se obrazuje i dođe do novih informacija, odnosno da se naslađuje u uživa u njemu. Ni jedan od njih nije Kur'an uzimao samo zato da obogati i uzdigne svoj kulturni nivo zarad same kulture, niti zato da proširi svoj znanstveni ili pravnički opus. Svaki od njih je, zapravo, prihvaćao Kur'an da bi prihvatio Božiju zapovjed koja se ticala njega lično i zajednice u kojoj je živio, koja se ticala života koji je živio on i njegova zajednica. Prihvaćao je tu Zapovjed da bi postupio po njoj istog momenta kada je čuje, upravo onako kao što vojnik primi "dnevnu zapovjed" i istog se časa počne ravnati po njoj. ¹ Stoga oni nisu odjedanput uzimali mnogo, jer je svaki osjećao da bi tako uzeo mnogo dužnosti i obaveza koje valja ispuniti. Zato se zadovoljavao sa 10 ajeta, pamtio ih i potom sprovodio u život, kao što stoji u hadisu koji prenosi Ibn Mes'ud r.a. (Ibn Kesir ga navodi u uvodu svog tefsira).

Upravo taj osjećaj – osjećaj primanja zarad sprovođenja, otkrio im je u Kur'anu nove i do tad im nepoznate predjele užitka i nove horizonte znanja koji im se posigurno ne bi otkrili da su Kur'anu prišli sa osjećajem istraživanja, studiranja, ili iščitavanja. Ovakav jedan pristup znatno im je olakšavao primjenu i ublažavao težinu obaveze. Miješao je Kur'an sa njima samima i u dušama im i u životima pretvarao ga u zbiljski životni put, u živu, pokretačku naobrazbu koja ne ostaje samo unutar mozgova ili među koricama knjiga, već se pretvara u utjecaj i zbilju i preokreće životni put!

Ovaj Kur'an svoje blago poklanja samo onom ko mu pristupi na ovaj način - s duhom saznavanja koje proizvode djelovanja. *Kur'an naime, nije objavljen s ciljem da bude knjiga intelektualnog uživanja, knjiga književnosti i umjetnosti, pripovijetke i historije - premda se sve to nalazi u njemu - već je objavljen zato da bude način života - čist, božanski način!*

I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo. (Al-Isra 106)

Ovaj Kur'an nije objavljen odjedanput, već u skladu s potrebama i zahtjevima kontinuiranog razvoja misli i shvaćanja, te permanentnog uspona Zajednice i života u svim njegovim segmentima, ali i u svezi s praktičnim problemima s kojima se muslimanska zajednica suočavala u svom svakodnevnom životu. Tako bi objavljivan jedan ili više ajeta o jednoj posebnoj, neobičnoj situaciji ili o konkretnom događaju govoreći ljudima, tim povodom, o njihovu duševnu stanju, oslikavao im poziciju u kojoj se nalaze i precizirao im način djelovanja u njoj. Istodobno bi im ispravljao pogrešna rezonovanja i postupanja, i uvijek ih, u svemu tome, vezivao za Allaha, njihova Gospodara, i isticao im Njegova svojstva koja djeluju u kosmosu. Oni su tada osjećali da žive zajedno s *nebeskim društvom* (arapski: *el-mele' el-e'ala*), pod direktnim Božijim nadzorom, u beskraju Njegove moći. Stoga su svoj svakodnevni život u cijelosti prilagođavali tom autentičnom Božijem putu.

Prvu generaciju, onako valičanstvenu kakva je bila, proizveo je njen odnos prema Božijim i Poslanikovim riječima - prihvatanje tih riječi s ciljem njihova sprovođenja u život i življenja sa njima. Sve potonje generacije rezultat su jednog drukčijeg odnosa - prihvatanja zarad istraživanja i intelektualnog i duhovnog naslađivanja. I ovaj faktor je, nesumnjivo, osnovni uzrok zbog kojeg su se sve kasnije generacije i te kako razlikovale od one prve.

*****

Postoji treći činilac koji treba registrovati i razmotriti.

Naime, prvi muslimani su se, prihvatanjem islama, istog momenta oslobađali tereta svoje predislamske (džahilijetske) prošlosti. U trenutku ulaska u islam svaki od njih je duboko osjećao da on započinje jedan sasvim nov život, potpuno odvojen od onog koji je živio prije toga u džahilijetu (neznanju). Sa sumnjom, skepsom, oprezom i strahom se postavljao spram svega što je običavao raditi u tom periodu i sve to smatrao nečasnim, nedostojnim, i neprimjernim islamu! Upravo s tim osjećanjem on je primao novu, islamsku uputu. Ako bi ga i jedanput i nadvladala njegova strast, ako bi ga privukla neka ranija navika, ako bi mu promakao neki islamski zahtjev...istog časa bi osjetio pogrešku i grijeh i u dubini svoje duše oćutio snažnu potrebu za očišćenjem od toga i opet iznova pokušao biti u strogom skladu s kur'anskom uputom.

U svijesti i osjećanjim novoga muslimana nastupao je potpuni raskid s njegovom prošlošću iz čega je proizilazio i prekid svih veza s ranijim društvom koje je bilo oko njega. On je definitivno raskidao sa svojom džahilijetskom sredinom i definitivno se utapao u svoju novu islamsku sredinu. Istina, on je i dalje trgovao s nekim mnogobošcima i održavao dnevnu komunikaciju sa njima, no to je jedno, a odvojenost misli i osjećanja je nešto sasvim drugo.

Postojala je puna odvojenost od neislamskog okruženja, od njegovih običaja, poimanja, navika i odnosa, što je rezultat odvajanja od ideje mnogoboštva i

prihvatanja vjere u jednog Boga, odvajanja od neislamskog poimanja života i postojanja i prihvatanja islamskoga... Ta odvojenost je, dakle, rezultat ulaska u novo islamsko društvo s njegovim novim vođstvom, te poklanjanja tome društvu i tome vođstvu sve svoje ljubavi i odanosti, svih svojih sposobnosti i cijelog sebe.

Bio je to totalan razlaz puteva. Početak hoda novim putem značio je slobodan hod, bez pritiska života džahilijetskog društva i bez poimanja i vrijednosti koje su vladale u njemu. No tu, u takvoj situaciji i upravo zbog toga, musliman je nailazio na neprijatnosti i intrige, ali je u sebi dobro znao da je konačno odlučio i opredijelio se. Džahilijetsko razmišljanje i džahilijetski način života više nisu nalazili puta do njega.

Mi smo danas u džahilijetu poput onoga koji je zatekao islam, ili u još crnjem. Sve oko nas je džahilijet: poimanja ljudi i njihova vjerovanja, navike i običaji, izvori obrazovanja, umjetnost i književnost, prava i zakoni... Štoviše, znatan dio onoga što smatramo islamskom kulturom, islamskim izvorima, islamskom filozofijom i islamskom mišlju - također je djelo ovog džahilijeta!!! Stoga se u nama ne uspostavljaju islamske vrijednosti, a u našim umovima se ne razbistrava islamsko poimanje. Među nama ne nastaje impozantna generacija sastavljena od ljudi kova prve generacije koju je islam u početku proizveo.

Mi, u islamskom pokretu, u periodu izrastanja i formiranja, moramo se osloboditi svih utjecaja džahilijeta u kojemu živimo i iz kojeg se napajamo. Moramo se iznova vratiti onom čistom izvoru s kojeg su se napajali ljudi prve generacije, izvoru koji se garantovano nije zamutio niti ga je bilo što dotaklo. Vratit ćemo se njemu da iz njega crpimo svoju predstavu o suštini cjelokupnog postojanja i o suštini čovjekovog postojanja, te predstavu o ukupnim odnosima između njih dvoga i Istinske Savršene Egzistencije Allaha dž.š.. Otud ćemo crpiti naša razumijevanja života, naše vrijednosti i moral, naše uzuse vlasti, politike, ekonomije i drugih pretpostavki ljudskog života.

Mi se danas moramo vratiti tome izvoru! Kada mu se vratimo - s osjećanjem primanja zarad sprovođenja i ravnjanja po tome, a ne s ciljem studiranja i naslađivanja - vrtićemo se tome izvoru da vidimo šta on želi od nas da budemo - pa da budemo! Na tome putu susrest ćemo se s vanrednom umjetničkom ljepotom u Kur'nu, susrest ćemo se s prelijepim kazivanjem, s prizorima Sudnjega Dana, s intuitivnom logikom. Susrest ćemo se, zapravo, sa svim onim za čim tragaju istraživači i sladokusci. Mi se s tim, međutim, susrećemo usputno. To nije naš prvenstveni cilj. *Naš cilj je saznati: šta Kur'an traži od nas da činimo; kakva je globalna predodžba koju Kur'an želi da imamo; kakvu svijest o Bogu; kakav moral traži od nas, kakvo stanje i stvaran poredak u životu?*

Potom se moramo osloboditi pritiska džahilijetskog društva, džahilijetskih predodžbi, običaja i vođstva, i to u dubini naših duša. Naša zadaća nije da se

pomirimo sa stvarnošću ovog džahilijetskog društva, niti da mu se priklonimo. Naprotiv, naše pomirenje sa džahilijetom nije moguće! Prema tome, naša zadaća je da prvo promijenimo sebe², a odmah potom i društvo. Naš primarni zadatak je promijeniti stvarnost ovoga društva - iz temelja promijeniti ovu džahilijetsku stvarnost! Ona u svojoj osnovi proturječi islamskom putu i islamskoj koncepciji. Ova stvarnost, naime, silom i pritiskom nam zabranjuje da živimo onako kako to od nas traži Božanski Zakon!

Prvi korak na našem putu jeste taj da se izdignemo iznad ovog džahilijetskog društva, iznad njegovih vrijednosti i koncepata. Nimalo ne smijemo odstupiti od naših vrijednosti i naših koncepata kako se već na pola puta ne bismo ponovo susreli sa njim. To nikako! Naši putevi se totalno razilaze. Ako napravimo i jedan zajednički korak, potpuno ćemo izgubiti pravac, i izgubit ćemo put!

Na našem putu nailazit ćemo na mnoge nevolje i teškoće i od nas će se zahtijevati ogromne žrtve. Međutim, mi drugog izbora nemamo ako želimo slijediti put prve generacije kojom je Allah utemeljio Svoj put i koju je pomogao protiv džahilijeta.

Dobro je da uvijek budemo svjesni prirode našeg pravca, naše pozicije i prirode puta koji moramo preći da bismo izašli iz džahilijeta upravo onako kako je iz njega izašla jedinstvena kur'anska generacija.

-----
¹ Kao što ih Allah u Kur'anu opisuje dajući primjer svima nama: **I oni (vjernici) govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš; tebi ćemo se vratiti."** (Prevod značenja Kur'ana 2:285) (op. redakcije.)

² Kao što Allah u Kur'anu kaže: **"Zaista, Allah neće promijeniti stanje jednog naroda, sve dok taj narod ne izmijeni sebe!"** (Prevod značenja Kur'ana 13:11) (op. redakcije.)

NARAV KUR'ANSKOG METODA

Mekkanski dio Kur'ana je Posalaniku s.a.w.s. objavljivan trinaest punih godina i za svo to vrijeme govorio mu je samo o jednom problemu, o problemu koji se suštinski ne mijenja. Način izlaganja tog problema se, međutim, skoro ni jednom nije ponovio. Tako je Kur'an svaki put taj problem iznova činio novim, kao da ga tretira po priv put.

Govorio je o prvom zahtijevu, o najvećem zahtijevu, o temeljnom zahtjevu nove vjere. Govorio je o vjerovanju i njegovom osnovnom segmentu - odnosu između čovjeka i Boga (uluhijjet i 'ubudijjet).

S tim se obraćao čovjeku kao čovjeku. U tom smislu arapski čovjek tog vremena jednak je arapskom čovjeku svakog drugog vremena, kao što je jednak i svaki

drugi čovjek , kako u tom tako i u svim drugim vremenima.

To je, zapravo, pitanje Čovjeka koje se nikada ne mijenja, pitanje njegova egzistiranja na ovom svijetu i pitanje njegova kraja, zatim pitanje njegova odnosa s ovim svijetom i živim bićima oko njega, pitanje njegova odnosa prema Stvoritelju tog svijeta i tih živih bića... To se, dakle, nikada ne mijenja jer je riječ o postojanju i o samom čovjeku kao takvom.

Mekkanski Kur'an je čovjeku objašnjavao tajnu njegova postojanja i postojanja svijeta oko njega. Govorio mu je: ko je on, odakle je došao, zašto je došao, gdje će na kraju otići, ko ga je iz ništavila i svijeta nepoznatog doveo ovamo, ko će ga odvesti odavde i kakav će mu tamo kraj biti. Govorio mu je: šta je ovo postojanje koje on osjeća da iza njega stoji Nepoznato koje ga nadzire, a koje ne vidi; ko je stvorio svu ovu egzistenciju prepunu tajni - ko njome upravlja i ko je preokreće; ko je uvijek iznova obnavlja i ko je tako mijenja. Također mu je govorio kako da se ponaša prema Stvoritelju ovog kosmosa, ali i sa samim kosmosom, i objašnjavao mu kako ljudi treba da komuniciraju među sobom.

Riječ je, dakle, o najznačajnijem pitanju i na njemu se temelji cjelokupno čovjekovo egzistiranje. Ono će i dalje ostati najznačajnije, sve do Konačnog kraja.

Tako je proteklo punih trinaest godina u utvrđivanju ovog pitanja koje suštinski obuhvata cjelokupan čovjekov život u svim vidovima njegova ispoljavanja.

Mekkanski dio Kur'ana ni jednog momenta nije izašao iz okvira ovog temeljnog pitanja niti se pozabavio bilo čim što je u vezi s praktičnim uređenjem života, sve dok se nije dalo primjerno pojašnjenje i dok se sve komponente ovog pitanja nisu čvrsto ustabilile u srcima odabrane skupine ljudi. Njih je Allah odredio da oni ponesu ovu vjeru i da ustroje svaran životni poredak u kojemu će ona dobiti svoj praktični izraz.

Nosioci islamske ideje i zagovornici uspostavljanja takvog društvenog poretka u kojemu će vjerski propisi biti praktično sprovedeni u život, moraju se, dakako, dugo zadržati pred ovim značajnim fenomenom. Riječ je, razumije se, o činjenici da je mekkanski dio Kur'ana punih trinaest godina imao isključivu namjeru da dobro učvrsti ovo islamsko vjerovanje. Za sve to vrijeme on se nije pozabavio ni jednom pojedinosti društvenog poretka ne kojem bi se održavao, niti pak zakonodavstvom koje bi muslimansko društvo trebalo primjenjivati.

Božija mudrost je htjela da prvo pitanje kojim se pozabavio islamski poziv (da'wa) još od samog početka Objave, bude pitanje vjerovanja. Htjela je, također, da Božiji Poslanik svoje prve korake na putu ovog poziva načini pozivajući ljude da posvjedoče da "nema drugog boga osim Allaha", i da svoj poziv nastavi upoznajući ih s njihovim istinskim Gospodarom kojemu jedino treba da robuju.

Na prvi pogled, i ljudski gledano, to nije bio i najlakši put do arapskih srca! Naime, oni su sasvim dobro znali šta u njihovom jeziku znači riječ "Bog" i šta podrazumijevaju rijeci: "Nema drugog Boga osim Allaha!" Vrlo dobro su znali da Božanstvo (uluhijjet) znači vrhovnu vlast, da vjerovanje u samo jedno Božanstvo, u Allaha Uzvišenog, znači uzurpaciju vlasti koju su sprovodili vračevi, svećenici, namjesnici i vladari i njenu cjelovitu predaju samo Allahu... Cjelovitu predaju vlasti samo Allahu: vlasti nad savjestima, nad obredima i svakodnevnim životom, vlasti u imetku i sudstvu, vlasti nad dušama i tijelima ljudi... Vrlo dobro su znali da je "Nema drugog Boga osim Allaha" atak na svu zemaljsku vlast koja je sebi prigrabila najuže karakteristike Božanstva, da je to atak na ukupno stanje koje je proisteklo iz tog grabeža, da je to otvoren sukob s vlašću koja upravlja zakonom koji je sama izmislila, a koji Allah nije dopustio... Arapima, koji su dobro poznavali svoj jezik i koji su, prema tome, znali pravi sadržaj poziva "Nema drugog boga osim Allaha" nije bilo nepoznato šta taj poziv predstavlja za njihovo postojeće stanje, za njihove pozicije i vlasti. Stoga i jesu taj poziv, ili bolje reći tu revoluciju, dočekali onako žestoko i suporostavili joj se krvavo, što je svakome odveć poznato...

Zašto je upravo to bilo početni korak ovog poziva? Zašto je Božija mudrost odredila da on započne sa svim ovim teškoćama?

Kada je Božiji Poslanik s.a.w.s. poslat s ovom vjerom, najplodnija i najbogatija arapska područja nisu bila u njihovim rukama, već su njima gospodarili drugi narodi!

Na sjeveru je cijeli Šam (današnja Sirija) bio potčinjen Rimljanima. Njim su upravljali arapski namjesnici koje su Rimljani postavljali. S druge strane, na jugu, cijeli Jemen je bio potčinjen Perzijancima, te su i oni tu imenovali svoje arapske namjesnike. Arapi su držali samo Hidžaz, Tihamu, Nedžd i neplodna pustinjska područja u kojima bi se tu i tamo našla poneka plodna oaza!

Možda će neko da kaže: "Muhammed s.a.w.s., s obzirom na to da je bio povjerljiv i iskren i da ga je još prije poslanstva pleme Qurejš izabralo da presudi kod postavljanja crnog kamena i prihvatilo njegovu presudu, dakle petnaest godina prije no što je primio Objavu, kao najutjecajnijeg člana Benu Hašima koji je bio najelitniji dio Qurešija, mogao je kao takav svoj poziv nacionalno proklamirati s ciljem homogeniziranja arapskih plemena koja su nagrizala svakojaki sporovi i razdirali ih međusobni sukobi. Mogao je svoj poziv, dakle, nacionalno usmjeriti kako bi od kolonijalnih imperija povratio otetu arapsku zemlju, sa sjevera od Rimljanja, a s juga od Perzijanaca. Tako je mogao visoko uzdići zastavu arabizma i uspostaviti nacinolano jedinstvo na cijeloj teritoriji Poluotoka".

Možda će neko da kaže: "Da je Božiji Poslanik s.a.w.s. ovako usmjerio svoj poziv, nesumnjivo bi mu se odazvala sva arapska plemena. Istodobno, ne bi morao čitavih trinaest godina trpjeti zbog orijentacije koja je bila suprotna

interesima vladajućih krugova na Poluotoku!"

Možda će, opet, neko reći: "Muhammed s.a.w.s. nakon što bi mu se Arapi odazvali i povjerili mu vlast i upravljanje i nakon što bi u svoje ruke preuzeo svu vlast i slavu, lahko to mogao iskoristiti za učvršćivanje monoteističkog vjerovanja s kojim je poslat, te za pridobijanje ljudi da se potčine vlasti svoga Gospodara nakon što ih je pridobio da se potčine njegovoj ljudskoj vlasti!"

Uzvišeni Allah, koji je Najmudriji i Najveći Znalac, svog Poslanika, međutim, nije usmjerio u tome pravcu! Naprotiv, usmjerio ga je da se suprostavi principom "Nema drugog boga osim Allaha" i da, zajedno sa malobrojnomo skupinom svojih pristalica, pretrpi sve one užase i teškoće!

Zašto? Ta Allah Uzvišeni neće svoga Poslanika i vjernike koji su sa njim, prisiliti na nešto ružno i neprijatno! On, Uzvišeni, znao je da to nije ispravan put. Nije pravi put to da se zemlja oslobodi iz ruku rimskog ili perzijskog nasilnika i preda se u ruke arapskog nasilnika. Svaki nasilnik je nasilnik! Zemlja pripada Allahu i mora se Njemu predati. No Allahu se može predati samo ako se nad njom digne zastava LA ILAHE ILLALLAH (Nema drugog boga osim Allaha). Nije, dakle, ispravan put taj da se ljudi na ovoj Zemlji oslobode od rimskog ili perzijskog silnika i prepuste se arapskom silniku. Ta svaki silnik je silnik, ma ko on bio! Ljudi su jedino Allahovi robovi, a to mogu biti samo onda kad se digne zastava LA ILAHE ILLALLAH - Nema drugog boga osim Allaha, što Arapin koji dobro poznaje značenje svog jezika vrlo dobro razumije: nema vladarenja osim Božijeg, nema zakona osim onog koji je od Boga, nema vlasti niko ni nad kim jer sva vlast pripada samo Bogu i jer je 'nacija' koju islam želi ljudima vjerskog karaktera, *vjerska nacija*, u kojoj je pod Allaovom zastavom potpuno jednak Arapin, Rimljanin, Perzijanac i svi drugi narodi i rase.

To je ispravan put...

U vrijeme kada je Božiji Poslanik s.a.w.s. poslat sa ovom vjerom, arapsko društvo je bilo krajnje ekstremno u pogledu podjele bogatstva i pravde. Malobrojna skupina je u svojim rukama držala skoro cjelokupan kapital i trgovinu. Uz to je prakticirala i kamatu što je doprinosilo da joj se kapital i trgovina enormno povećavaju. Ogromna većina ljudi je imala samo neimaštinu i glad. Onaj ko ima bogatstvo ima i ugled i položaj u društvu, dok ostali, koji čine ogromnu većinu, nemaju ni jedno ni drugo!

Možda će ovdje neko reći: "Muhammed s.a.w.s. je svom pozivu mogao dati društveni karakter i tako najaviti rat aristokraciji. Mogao ga je usmjeriti na preuređenje postojećeg stanja s ciljem da se bogatstvo bogatih vrati siromašnima."

Možda će neko još reci: "Da je Božiji Poslanik s.a.w.s. ovako postupio sa svojim pozivom, arapsko društvo bi se nesumnjivo podjelilo na dva dijela. Na jednoj

strani bi bila ogromna većina ljudi koji bi prihvatili tu novu ideju i pobunili se protiv tiranije kapitala, časti i ugleda, dok bi na drugoj strani bila skupina koja bi nastojala sačuvati postojeće stanje. U tom slučaju se ne bi desilo ono što se desilo - da cjelokupno društvo, izuzev doista rijetkih pojedinaca zajednički ustane protiv principa LA ILAHE ILLALLAH!"

Možda će reći također i ovo: "Muhammed s.a.w.s. je, nakon što bi mu se odazvalo to ogromno mnoštvo koje bi on predvodio i pomoću kojeg bi bez teškoće savladao i pokorio onu malobrojnu skupinu, to svoje mjesto i vlast lahko mogao iskoristiti za učvršćivanje monoteističkog vjerovanja ('aqidetu et-tewhid) s kojim ga je poslao njegov Gospodar. Tako je lahko mogao pridobiti ljude da se potčine vlasti svoga Gospodara, kad ih je već pridobio da se potčine njegovoj ljudskoj vlasti."

Uzvišeni Allah, koji je Najmudriji i Najveći Znalac, svog Poslanika, međutim, nije usmjerio u tom pravcu...

Allah je, naravno, znao da to nije pravi put. Znao je da društvena pravda nužno mora proisticati iz općeg vjerovanja/uvjerenja konkretnog društva koje rješenje svakog pitanja podvrgava Božijim propisima i koje dobrovoljno i rado prihvata Allahove odredbe u pogledu pravedne raspodjele i zajedničke skrbi svih sudionika, čime se u srcu i onoga koji uzima i onoga koji daje podjednako učvršćuje uvjerenje da on na taj način izvršava zakon koji je Bog propisao. Uz to svaki učesnik u pokornosti ovom zakonu očekuje najljepše rezultate i svako dobro kako na ovom, tako i na budućem svijetu. Tako ljudskim srcima ne ovladava požuda i zavist niti se sve mora rješavati silom, strahom i terorom! Tako se ne kvare ljudska srca i ne sputavaju se duhovi, kao što se to dešava u porecima koji se ne zasnivaju na principu LA ILAHE ILLALLAH!

Kada je poslat Božiji Poslanik s.a.w.s. moralni nivo Arabijskog poluotoka bio je, osim nekih nepatvorenih beduinskih vrlina, na najnižoj mogućoj razini.

U društvu su u dobroj mjeri bili rašireni svakojaki oblici nepravde, o čemu rječito govori mudrost pjesnika Zuhejra b. Ebi Silmija:

Ko se ne brani oružjem svojim, zdrobljen će biti
a ko nasilje ne čini, samog će ga nasilje stići!

To nedvosmisleno izražava i općepoznati stav u predislamskom periodu: "Pomozi svoga brata i kada je nepravedan i kada se njemu nepravda čini!"

Alkohol i kocka su obavezni pratilci bolesnog društva i, štoviše, oni su njegov ponos! Njime obiluje cjelokupna predislamska poezija!

Prostitucija, u svim svojim oblicima, je jedno od znamenja takvog društva! To je

opće pravilo i odnosi se na svako neislamsko (džahilijetsko) društvo, kako u prošlosti tako i danas. Arapsko predislamsko društvo je, u tom smislu, izgledalo ovako (kako ga je opisala Aiša r.a.):

"U džahilijetu (predislamkom društvu) su postojale četiri vrste bračnih veza. Jedna od njih je bila poput današnjeg braka: čovjek od drugog čovjeka zaprosi njegovu štićenicu ili kćerku, zaprosi je i potom oženi. Druga vrsta braka je bila takva da čovjek svojoj ženi, odmah nakon prestanka njenog menstrualnog ciklusa, kaže: 'Otiđi kod tog i tog čovjeka i zamoli ga da spava stobom!' Zatim joj se ne bi približavao u postelji sve dok se ne ustanovi da li je zatrudnjela od onog čovjeka kojem je išla! Kada bi se to ustanovilo, onda bi joj prilazio njen čovjek kada to pozeli. On je, naime, to činio u želji da mu djete bude plemenitog porijekla! Bio je to tzv. *brak nabavke*. Treća vrsta bračne veze: sakupilo bi se nekoliko ljudi, čiji bi broj obavezno bio manje nego deset, i otišli bi kod jedne žene. Svako od njih bi općio s njom. Ako bi tu zanjela i poslije rodila dijete, nekoliko noći nakon poroda ona bi ih sve pozvala k sebi, a ni jedan se ne bi smio ne odazvati. Sakupili bi se kod nje, a ona bi im rekla: 'Svi znate šta ste uradili! Ja sam, evo, rodila. Dijete je tvoje!' Tako bi imenovala onog koji joj se najviše dopadne i dijete bi se smatralo njegovim! Imenovani ga se nije mogao odreći! Četvrta vrsta bračne veze: sakupilo bi se mnogo ljudi i otišli bi kod jedne žene. Ona nikoga od njih nije mogla vratiti. Bile su to prostitutke. One su na svojim vratima imale okačene zastavice kao oznake. Ko god je htio, mogao je ući kod njih. Ako bi neka od njih zatrudnjela i dijete rodila, oni bi se sakupili kod nje i prema izgledu djeteta nastojali bi prepoznati oca! Dijete bi pripisali onom ko im je izgledao najvjerojatnijim ocem i on bi ga prisvojio. Dijete bi se zvalo njegovim i on ga se nije imao pravo odreći!" (Ovo bilježi Buhari u poglavlju o braku!)

Ovdje će možda neko reći: "Muhammed s.a.w.s. je svoj poziv mogao učiniti reformističkim i tako akcenat staviti na popravljjanje općeg morala, na čišćenje društva, i oplemenjivanje ljudskih duša."

Neko će možda još primjetiti: "On s.a.w.s. je i u to vrijeme mogao naći, kao što, uostalom, svaki etički reformator može naci u svakoj sredini, dobre ljude kojima smeta nečist koja ih okružuje i koje bi svakako ponijela gordost i muževnost da se odazovu pozivu za reformu i pročišćenje."

Neko će možda reći: "Da je Božiji Poslanik s.a.w.s. tako postupio odmah na početku bi mu se odazvala najbolja skupina ljudi, čiji je moral čist, a duše neporočne, i zahvaljujući tome oni bi lakho prihvatili njegovu vjeru i širili je među ljudima. Ovako je poziv LA ILAHE ILLALLAH izazvao žestok optor na samom početku puta."

Uzvišeni Allah je, naravno, znao da ni to nije pravi put! Znao je da se moral može popraviti samo na temelju vjerovanja koje postavlja kriterije i ustanovljuje vrijednosti, ali koje postavlja i vlast na koju se oni oslanjaju, te kompetencije

koje ta vlast posjeduje i koje sprovodi kako prema onima koji se drže tih kriterija i tih vrijednosti, tako i prema onima koji ih krše. Naime, prije no što se učvrsti to vjerovanje i prije no što se precizira ta vlast, sve vrijednosti ostaju labilne kao i sav moral koji se zasniva na njima, bez čvrstog uzusa, bez uporišta i bez primjerne nagrade ili kazne!

Kada se, nakon ogromnog truda, vjerovanje učvrstilo i kada se ustabilila vlast na koju se naslanjalo... Kada su ljudi upoznali svoga Gospodara i samo Njega obožavati počeli... Kada su se oslobodili vlasti robova i slasti... Kada se u njihovim srcima dobro učvrstilo LA ILAHE ILLALLAH... Allah je s tim i takvim ljudima učinio sve što bi iko zamisliti mogao... Zemlja se očistila od "Rimljana i Perzijanaca", ne zato da bi se na njoj uspostavila vlast "Arapa", već da bi se uspostavila vlast "Allahova"! Zemlja se očistila od vlasti svakog silnika - rimskog, perzijskog i arapskog podjednako...

Društvo se očistilo od nepravde svake vrste. Uspostavljen je "islamski poredak" koji sprovodi Božansku pravdu, koji vrjednuje Božanskim kriterijima i koji samo u Božije ime visoko diže zastavu društvene pravde. Tu zastavu on zove ISLAM i ne veze je ni za što drugo. Na njoj piše samo: LA ILAHE ILLALLAH!

Očistili su se ljudi i njihov moral i prosvjetlile se duše i srca do te mjere da čak nije bilo ni potrebe, osim u vrlo rijetkim slučajevima, za kaznama i opomenama koje je Bog propisao! Nadzor i kontrola su kod njih bili u svijestima, a sva žudnja u postizanju Božijeg zadovoljstva i Njegove nagrade. Život i strah od Njegove srdžbe i Njegove kazne zauzeli su mjesto kontrole i kaznenog zakona.

Čovječanstvo je, kao nikada prije, postiglo vrhunac reda, morala i ovosvjetskog života. Nikada to nije postiglo ni kasnije, osim pod islamskom vlašću!

Sve je to postignuto stoga što su oni koji su uspostavili ovu vjeru u formi države, sistema, zakona i propisa, najprije tu vjeru uspostavili u svojim svijestima i životu u vidu vjerovanja, morala, pobožnosti i svakodnevnog življenja. Njima je, za uspostavljanje ove vjere, dato samo jedno obećanje u kojem nije bilo niti pobjede niti vlasti, pa čak ni same te vjere pod njihovim rukovodstvom... Samo jedno obećanje - DŽENNET! To je sve što im je obećano za iscrpljujuću borbu, za teške patnje, za širenje vjere i suprotstavljanje džahilijetu (neznanju) onim što preziru vlastodršci svakog vremena i prostora - s LA ILAHE ILLALLAH!

Kada ih je Allah na svakakve kušnje stavio, pa se stripili, kada njihove duše više nisu imale prohtjeva za sebe, kada je bilo očito da oni na ovom svijetu ne očekuju nikakvu nagradu, ma kakva ona bila, makar i pobjeda ove vjere pod njihovim rukovođenjem i njena primjena na Zemlji zahvaljujući njihovom trudu i kada se više nisu ponosili svojim precima ili svojim narodom, zavičajem ili zemljom, porodicom ili kućom... Kada se sve to kod njih postiglo bilo je jasno da su dostojni velikog povjerenja - povjerenja da bdiju nad vjerom u kojoj sva

vlast pripada izključivo Bogu Uzvišenom: u srcima, u svijestima, u načinu života, u vjerskim obredima, u dušama i imetku, u svakom stanju i situaciji; povjerenja vlasti koja im se daje da je primjenjuju u skladu s Božijim Zakonom i s Božijom Pravdom, ali da od te vlasti za sebe nemaju ništa, niti za svoju porodicu, narod ili rasu. Sva vlast koja je u njihovim rukama pripada smo Bogu, i Njegovoj vjeri i Njegovom Zakonu, jer znaju da je sve to od Njega, da im je tu vlas On dao.

Ovaj blagoslovljeni metod, međutim, ne bi polučio ovako značajne rezultate da vjerski poziv (da'wa) nije započeo onako kako je započeo i da nije digao samo jednu zastavu, zastavu LA ILAHE ILLALLAH, i nikakvu drugu pored nje; da taj poziv nije išao ovim naizgled teškim i mukotrpnim, a u suštini lahkim i blagoslovljenim putem.

Ovaj blagoslovljeni metod ne bi bio u cjelosti posvećen Bogu da je poziv u svojim prvim koracima imao obilježje nacionalnog, društvenog, etičkog...ili da je uz svoj jedini moto - LA ILAHE ILLALLAH - imao još bilo kakav drugi.

Tako je cjelokupan mekkanski dio Kur'ana posvećen učvršćivanju LA ILAHE ILLALLAH u srcima i svijesti ljudi. On je sav u znaku tog puta i pored njegove, naizgled, mukotrpnosti i u znaku izbjegavanja svih drugih sporednih puteva. On je u znaku ustrajnosti na tom putu.

Sto se pak tiče jedne kur'anske preokupacije ovog perioda - pitanja vjerovanja - i njegova nezalaženja u pojednisti sisema na kojima se bazira i u zakone kojima se uređuju međuljudski odnosi, ona je značajan stavak i njega nosioci vjerskog poziva moraju savjesno razmotriti.

Naime, to je uslovila sama priroda ove vjere jer se ona u cjelosti zasniva na principu Jednog Božanstva. Sve njene regulative i svi njeni propisi proističu iz ovog velikog korjena. I kao što ogromno, visoko društvo, prostrana hlada i ispreplitanih grana, vinuto u visine, mora imati korijen duboko u zemlji i pružen daleko na sve strane, koji odgovara njegovim dimenzijama, tako i ova vjera... Njen sistem obuhvaća cijeli život i bavi se velikim i malim pitanjima čovječanstva. On uređuje čovjekov život ne samo na ovom, već i na budućem svijetu i ne samo pojavnom već i u nevidljivom, skrivenom svijetu; ne samo u vidljivim, materijalnim komunikacijama, već i u dubinama svijesti i najskrovitijim tajnama i namjerama. On je čitava jedna organizacija - ogromna, široka i prostrana, i prema tome mora imati korijenje i dubine srazmjerne toj ogromnosti, prostranosti, utemeljenosti i raširenosti.

Ovo je jedna dimenzija tajne ove vjere i njene naravi. Ona određuje metod u njenoj izgradnji i trajanju. Ona prepušta izgradnju vjerovanja i njegovo ukorjenjenje, njegovu širinu i dubinu, svim izdancima ljudske duše. Ova dimenzija pokazuje način ispravnog formiranja, garanciju mogućnosti i usklađenost između vidljivog dijela drveta i njegova korijenja duboko u zemlji.

Kada se, u svojim velikim dubinama, jedanput učvrsti vjerovanje LA ILAHE ILLALLAH, u isto vrijeme se, zajedno sa njim, učvršćuje i čitav sistem u kojem se to LA ILAHE ILLALLAH manifestira. Tako se pokazuje da je to jedini sistem koji prihvaćuju duše u kojima se učvrstilo vjerovanje i koje su mu se odmah na početku sasvim prepustile, čak i prije no što su im pojašnjene njegove pojedinosti i propisi! Ta pokornost odmah na početku je, zapravo, zahtjev samog vjerovanja (imana). Zahvaljujući tome duše sa zadovoljstvom prihvataju sve islamske regulative i propise koji im se poslije pojase i ničemu se ne opiru niti dvoume u pogledu praktične primjene svakog novog saznanja. Na taj način je dokinut alkohol, kamata, kocka i sva ostala džahilijetska praksa. Sve je to dokinuto samo kur'anskim ajetima ili riječima Božijeg Poslanika s.a.w.s.! Za nešto od svega toga zemaljske vlade se, međutim, trude svojim zakonima i propisima, svojim poveljama i konvencijama, vojskom i organima vlasti, propagandom i informisanjem, i jedino što uspijevaju jeste sputati javno kršenje propisa! U isto vrijeme društvo im stenje u moru zabranjenih stvari i poroka! Druga dimenzija naravi ove vjere ogleda se u tom pravilnom metodi. Ova vjera zapravo i jeste jedan ozbiljan, dinamičan i praktičan način života (menhedž). Ona je i došla s ciljem da uredi život u njenoj praktičnoj formi i da njegovu konkretnu stvarnost potčini svojim kriterijima: da je odobri, korigira ili da je iz temelja promijeni. Stoga se njeni propisi i odnose samo na stvarne situacije u društvu koje odmah na početku prizna vlast Božiju.

Islam nije teorija koja se bavi pretpostavkama! Islam je način života i bavi se stvarnošću. Za to je, prije svega, potrebno muslimansko društvo koje doslovno prihvata vjerovanje da 'nema drugog boga osim Allaha' i da sva vlast pripada isključivo Njemu; da osim Allaha nikome drugom ne prizna vladarenje i da se ne pomiri ni s jednim poretom koji se ne zasniva na ovom principu.

Kada se jedno takvo društvo doista uspostavi, ono će tek tada imati svoj stvarni život koji će iziskivati uređenje i zakonske regulative. Islam tek tada, i samo u tom slučaju, počinje utvrđivati te regulative i propisivati zakone narodu koji se suštinski opredijelio za to i koje je sve drugo u tom smislu odbacio.

Sljedbenici ovog vjerovanja obavezno moraju imati vlast nad samima sobom i nad svojim društvom. Ona će garantirati sprovođenje zakonskih propisa i regulativa, što će cijelom sistemu obezbijediti potrebno poštovanje, a zakonodavstvu ozbiljnost. Sama stvarnost života ovoga društva, zapravo, sama po sebi nameće časovitu primjenu zakonskih uredbi.

Primjerice, muslimani u Mekki nisu imali vlasti nad sobom niti nad svojim društvom. Tako nisu ni imali svoj stvarni, nezavisni život koji bi uređivali u skladu s Božijim Zakonom. Stoga im Allah u tom periodu nije ni objavljivao zakonske propise i uredbe, već samo čisto vjerovanje i moral koji je proistjecao iz njega. Tek kada su u Medini formirali državu koja je imala svoju vlast, tek tada su im objavljivani zakoni i tek tada je ustrojavan poredak koji je

udovoljavao realnim zahtjevima tog muslimanskog društva čiju je realizaciju preuzela država sa svojom novom vlašću.

Allah im nije objavio društveni poredak i zakonske propise u Mekki da bi ih sačuvali tako pripremljene i odmah ih primjenili samim formiranjem države u Medini. Ne, to nije prava priroda ove vjere! Ona je mnogo realnija i znatno temeljitija. Ona ne pretpostavlja probleme da bi unaprijed pretpostavila i njihova rješenja. Tek kada se muslimansko društvo u cjelosti potčini Božijem Zakonu i kada odbaci svaki drugi zakon, islam se tek tada suočava s njegovim realitetom u svom njegovom obimu, njegovoj formi, faktorima i okolnostima i tek tada, u skladu s tim, donosi propise.

Oni koji danas od islama traže da precizno formulira svoje stavove, da modelira društveni poredak i oblikuje propise kojima se uređuje cjelokupan život, dok na Zemlji ne postoji niti jedno društvo koje je zbilja prihvatilo jedino Allahov Zakon i svaki drugi odbacilo, uz posjedovanje vlasti koja taj Zakon štiti i primjenjuje..., oni koji to traže ne poznaju pravu prirodu ove vjere niti njen način djelovanja u životu, onako kako to Allah traži.

Oni od islama traže da promijeni svoju narav, svoj metod i historijsko iskustvo i da se tako približi ljudskim teorijama i metodama. Oni ga nastoje ubrzati mimo njegova prirodnog puta i koraka kako bi udovoljio njihovim trenutačnim željama koje uzrokuju unutarnji porazi u dušama im naspram sićušnih, ljudskih organizacija. Traže da islam formulira sebe u kontekstu kojekakvih teorija i pretpostavki i da se suoči sa nepostojećom budućnošću! Allah, međutim, želi da ova vjera bude onakva kakvu On hoće - vjerovanje koje ispunjava srce i savjesti nameće svoju vlast; vjerovanje čiji je osnovni zahtjev da se ljudi pokoravaju samo i isključivo Bogu i da private samo Njegove propise. Tek pošto se nađu ljudi čije je vjerovanje baš ovakvo i kada oni preuzmu pravu vlast u svome društvu, tek tada se počinju donositi propisi za njihove praktične potrebe i tek tada se počinje uređivati svakodnevni život.

To je ono što Allah želi ovoj vjeri. A biće samo ono što Allah želi, ma kakve bile ljudske želje!

Isto tako, nosiocima islamske misije (da'wa) treba biti jasno da, kada ljude pozivaju ponovnom uspostavljanju ove vjere, prvo treba da ih pozivaju ponovnom uspostavljanju ove vjere ('aqida), makar oni sebe i nazivali muslimanima, i makar im na rodnim listovima i pisalo da su doista muslimani! Oni ih moraju naučiti da je islam, prvenstveno, bezrezervno vjerovanje da 'nema drugog boga osim Allha', u pravom smislu te riječi, što podrazumijeva u svemu priznavanje samo Allahove vlasti i borbu protiv nasrtnika na nju, koji pravo na vlast prepisiju sebi. To vjerovanje moraju čvrsto usaditi u svijesti ljudi, u njihove obrede, stanja i realnost.

Neka to pitanje bude i osnova pozivanja ljudi u islam, jer je ono to bilo i prvi

put! Toga se držao i mekkanski dio Kur'ana punih trinaest godina. Kada u ovu vjeru, ovako shvaćenu, uđe jedna grupa ljudi, ta grupa će se nazvati 'muslimansko društvo'. Samo to društvo će moći prakticirati islamski poredak u svom društvenom životu, jer je samo ono odlučilo da njegov cjelokupan život bude zasnovan na ovom principu i da mu ne sudi niko drugi do Allah.

Kada se jedno takvo društvo stvarno oformi, tek tada se počinje sa izlaganjem temelja islamskog poredka, dok će samo to društvo pristupiti izradi zakona koje nameće njegov svakodnevni život a koji su u okviru općih odrednica islamskog uređenja. To je taj pravilan slijed koraka ozbiljnog, praktičnog, realnog islamskog metoda.

Nekim iskrenim ali nestrpljivim ljudima koji ne uviđaju pravu prirodu ove vjere i prirodu njenog ispravnog, božanskog metoda utemeljenog na mudrosti Mudroga Znalca i na Njegovu poznavanju ljudskih naravi i životnih zahtjeva... kažemo: nekima od njih se čini da prezentiranje temelja islamskog poretka, a isto tako i islamskih zakona, znatno olakšava samu misiju (da'wu) i ljudima vjeru čini dražom.

To je zabluda koju uzrokuje žurba! Ona u cijelosti podsjeća na moguće, ranije spomenute prijedloge: da poziv Božijeg Poslanika s.a.w.s. na svome početku uzme obilježje nacionalnog, društvenog ili etičkog, da bi se tako olakšao put!

Najprije se srca moraju potpuno Bogu posvetiti i samo Njemu izreći svoju pokornost ('ububijjet). Učiniće to tako što će jedino Njegov Zakon prihvatiti a svaki drugi principijelno odbaciti, i to prije no što im se pojasni bilo koja pojedinost toga Zakona koja bi im ga učinila dragim.

Ta dragost, zapravo, mora da proističe iz iskrenog prepuštanja Bogu i iz distance od svake druge vlasti mimo Njegove, a nipošto iz činjenice što se u prezentiranom poretku, odnosno u njegovim konkretnim rješenjima, krije ta i ta dobrobit, takva i takva prednost i sl.

Allahov poredak je dobar sam po sebi samim tim što je rezultat Božijeg Zakona. Čovjekov zakon nikada ne može biti kao Božiji! Pa ipak, to nije osnova islamskog poziva (da'we)! Njegova osnova je ta da doslovno prihvatanje samo Božijeg Zakona, ma kakav on bio, a odbacivanje svakog drugog zakona, ma kakav on bio, zapravo znači sam islam. Islam u suštini, i nema drugog značenja osim ovog. Onaj ko već otpočetka iskreno želi islam, taj je odmah riješio problem i nema potrebe ubjeđivati ga u ljepotu i prednosti islamskog uređenja. To je, u stvari, jedan od aksioma samog vjerovanja!

Sada moramo reći kako je mekkanski dio Kur'ana punih trinaest godina obrađivao pitanje vjerovanja. On to pitanje nije izlagao u obliku teorije ili teologije. Nije ga, također, izlagao ni u dijalektičkoj formi kako je to prakticirala tzv. islamska teologija ('ulm et-tewhid)!

Nikako! Kur'an se obraćao iskonskoj naravi 'čovjeka' (fitra) i tretirao činjenice i revelacije koje su se nalazile u njemu i realitetu oko njega. Spašavao je tu narav od vjekovnih naslaga i čistio čovjekov prirodni sistem primanja čije su funkcije bila zatajile. Otvarao je ventile čiste prirode kako bi mogli propustiti djelotvornu objavu i odazvati se njenom zovu.

To je opća karakteristika. U suštini se, međutim, Kur'an s tim vjerovanjem upuštao u živu, stvarnu bitku. Borio se protiv debelih naslaga koje su izvornu prirodu (fitra) u relalnim, tu prisutnim ljudskim dušama, stavljale van funkcije. Iz tog razloga oblik teorije nije bio primjeren toj specifičnoj stvarnosti. Bio je to oblik živog suprostavljanja ostacima, branama, zaprekama i psihičkim smetnjama koje su se nalazile u živim, prisutnim ljudima. Ni dijalektika, koja počiva na formalnoj logici, u koju se u potonjim vremenima pretvorila i islamska teologija, nije također bila prikladna. Kur'an se, naime, sučeljavao s cjelovitom ljudskom stvarnošću sa svim njenim živim elementima. Obraćao se svim ljudima da se toj stvarnosti suprostave... Također nije odgovarala ni forma teologije, jer islamsko vjerovanje ('aqida), pored toga što je vjerovanje, ono uz to predstavlja i način života koji se ima praktično primijeniti, i kao takvo se ne može svesti na jednu usku oblast, što je inače slučaj s teorijskim teološkim studijama!

Kur'an je, usađujući ovo vjerovanje u svijest muslimanske zajednice, zajedno s tom zajednicom vodio žestoku bitku s okolnim džahilijetom, istovremeno se boreći s natruhama tog istog džahilijeta u samoj svijsti te zajednice, njenom moralu i realnosti. Iz tog razloga izgradnja vjerovanja nije tekla u vidu nekakve teorije, teologije ili dijalektike, već u formi živog, organskog sjedinjavanja i direktong, organizacijskog formiranja života koji se sprovodi u samoj zajednici. Uspon muslimanske zajednice u smislu novog poimanja, kao i njeno praktično ponašanje u skladu s tim, te permanentna borba s džahilijetom kao protivničkom stranom, doslovno je pratio njenu vjersku izgradnju i bio njen živi primjer. To je taj metod islama koji jasno odražava njegovu pravu narav.

Nosioci islamske misije, krećući se u smjeru koji smo pojasnili, svakako moraju dobro poznavati tu narav islama i njegov metod. To je potrebno stoga što trebaju znati da period izgradnje vjerovanja koji je, na ranije spomenut način, trajao kroz sav mekkanski period, nije bio odvojen od perioda praktičnog formiranja islamskog pokreta i faktičkog uspostavljanja muslimanske zajednice. To, dakle, nije bio period primanja 'teorije' i vrijeme njena izučavanja! Bio je to period temeljne izgradnje vjerovanja zajednice, pokreta i aktivnog egzistiranja istovremeno. Tako isto treba da bude kada god se hoće to iznova graditi. Upravo tako treba da traje period izgradnje vjerovanja, a njeni koraci se moraju činiti odmjereno, temeljito i nepokolebljivo. Potom, to ne smije biti period izučavanja teorije o vjerovanju već, naprotiv, period konkretiziranja tog vjerovanja, dio po dio, u živoj formi, istovremeno se manifestirajući u njemu prilagođenim svijestima, u društvenoj izgradnji i dinamičnoj homogenizaciji. Sve će to, kako

iznutra tako i s vana, odražavati nivo i rast samog vjerovanja, koje će se opet izražavati kroz konkretnu borbu protiv džahilijeta. Ono će se s njim obračunavati na dva fronta: u svijesti i u stvarnom životu, što će mu davati živost i životnost i permanentno ga razvijati i jačati.

Velika je i neoprostiva pogreška, u odnosu na islam, da se njegovo vjerovanje kristalizira u obliku teorije namijenjene intelektualnom istraživanju i kulturološkoj izobrazbi. Istovremeno, to je velika opasnost.

Kur'an nije potrošio trinaest punih godina u izgradnji vjerovanja samo zbog toga što je objavljivan po prvi put. Naprotiv, da je htio, Allah ga je mogao objaviti odjedanput i potom ga trinaest, manje i više godina, ostaviti ljudima na izučavanje sve dok u cijelosti ne bi ovladali tom islamskom teorijom.

Allah je, međutim, želio nešto drugo. Želio je pokazati jedinstven, perfektan metod; želio je istovremeno izgrađivanje zajednice, pokreta i vjerovanja. Želio je da zajednicu i pokret izgradi pomoću vjerovanja (bil-'aqida), a vjerovanje pomoću njih dvoga. Želio je da vjerovanje bude faktična, dinamična stvarnost zajednice, a da ona, s druge strane, bude otjelotvoreni oblik vjerovanja. Allah je, dakako, znao da se izgradnja ljudi i zajednica ne postiže preko noći i da nema drugog načina već da izgradnja vjerovanja potraje upravo onoliko koliko traje izgradnja toga dvoga. Naposljetku, kada se zaokruži vjersko formiranje, zajednica će biti samo njegova praktična forma.

To je prava priroda ove vjere i ona se nedvosmisleno nadaje iz metoda mekkanskog dijela Kur'ana. Ta priroda se ne smije smetnuti s uma, niti se smije mijenjati zarad udovoljavanja nestrpljivim željama koje su posljedica poraza i nemoći pred različitim oblicima ljudskih teorija. Islam je, upravo zahvaljujući ovakvoj svojoj prirodi, i prvi put stvorio muslimanski ummet. Njome će se i svaki drugi put stvoriti taj ummet, kad god se uznastoji iznova oformiti, upravo onako kako ga je Allah i prvi put stvorio.

Mi moramo biti svjesni velike zablude, ali i opasnosti da se živo islamsko vjerovanje koje mora imati svoju potvrdu u dinamičnoj, progresivnoj životnoj stvarnosti i aktivnoj organskoj homogenizaciji svih segmenata, udalji od svoje prirode i preobrazi u teoriju namijenjenu izučavanju i općem obrazovanju samo zato da bismo se bijednim, ljudskim teorijama suprotstavili nekakvom islamskom teorijom.

Islamsko vjerovanje hoće da se odrazi u živim dušama, u stvarnom uređenju, u organskom homogeniziranju, i pokretu koji se sučeljava s okolnim džahilijetom, ali i s onim koji se nataložio u dušama vjernika koji su i sami bili u njemu prije no što je u njih prodrlo to vjerovanje i otrglo ih od džahilijetske sredine. U takvom svom obliku ono znatno više, šire i obuhvatnije zahvaća ljudske umove i srca od bilo koje teorije. Uz to, tretira i sve ono što tretira i svaka teorija ali se na tome ne ograničava.

Islamska koncepcija Božanstva, Univerzuma, Života, i Čovjeka je cjelovita i sveobuhvatna. Istovremeno, to je i pozitivna, realistička koncepcija. Ona, po svojoj prirodi, ne trpi da bude predstavljena samo kao duhovna i kulturološka, jer to odudara od njene naravi i njenog konačnog cilja. Ona hoće da se predstavi u čovjeku, u živom uređenju, u realističkom pokretu. Njen način u pogledu formiranja je taj da izrasta iz čovjeka, iz živog uređenja i realističkog pokreta i da se paralelno razvija u teorijskom smislu. Tako se nikada neće odvojiti i prerasti u čistu teoriju, već će uvijek zadržati status dinamične realnosti.

Svakom razvoju teorije treba da predhodi realan, dinamičan razvoj, a ne obrnuto. To bi bilo i pogrešno i opasno u odnosu na prirodu i konačan cilj ove vjere, kao i u odnosu na njenu unutrašnju konstrukciju.

Allah dž.š. kaže:

"I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo." (Al-Isra 106)

Sukcesivnost (ferq) je, prema tome, planirana u objavi. Cilj toga je bio konstruktivna izgradnja sačinjena od vjerovanja u obliku 'zive organizacije' a ne u obliku teorije!

Protagonisti islama moraju dobro znati da, kako god je islam božanska vjera, isto tako je božanski i njegov metod u djelovanju! On je u punom suglasju s prirodom islama i zato nije moguće odvojiti suštinu ove vjere od njena metoda u praksi.

Oni također moraju znati da je islam, kako god je došao da promijeni idejnu koncepciju i, sljedstveno tome, životnu stvarnost, isto tako je došao da promijeni metod kojim se ta koncepcija izgrađuje i kojim se mijenja ta životna stvarnost. Došao je da izgradi vjerovanje i zato je gradio ummet. Potom je formirao, njemu specifičan način mišljenja i to u istoj mjeri u kojoj je formirao ideološku koncepciju i životnu stvarnost. Nije bilo nikakve secesije između njegovog specifičnog načina mišljenja, ideološke mu koncepcije i osobene životne izgradnje. Sve je to sačinjavalo jedan paket.

Kad smo već upoznali njegov metod u djelovanju, na način koji smo ranije pojasnili, znajmo da je taj metod autentičan. Nije to metod jednog perioda, jedne sredine i specifičnih okolnosti vezanih za formiranje prve muslimanske zajednice. To je, ustvari, metod kojim se jedino i može graditi ova vjera, u bilo kojem vremenu.

Zadatak islama nije bio taj da samo promijeni vjerovanje i životnu stvarnost ljudi, već da isto tako promijeni i njihov način mišljenja, te njihov odnos spram ideje i životne stvarnosti. Radi se, dakle, o božanskom metodu koji se u svoj

svojoj naravi u cijelosti razlikuje od bijednih, ograničenih ljudskih metoda. Mi možemo dostići božansku koncepciju i po njoj uređen život samo načinom mišljenja koje Bog traži od ljudi kako bi bila ispravna njihova ideološka koncepcija i njihov životni sustav.

Kada od islama zahtijevamo da sebe pretvori u teoriju za intelektualno istraživanje, mi ga tako izvodimo i prirode metoda božanskog konstituisanja i mišljenja i potčinjavamo ga oblicima ljudskog mišljenja, kao da je božanski metod ispod nivoa ljudskog! Kao da se s božanskim metodom u koncepciji i dinamičnosti želimo uzdići da bismo dostigli metode Njegova robova!

S ove tačke gledišta, stvar je vrlo ozbiljna a poraz je, nesumnjivo, ubitačan.

Uloga božanskog metoda (menhedž rabbani) je da nama, nosiocima islamske misije, pruži poseban način mišljenja kojim ćemo se osloboditi svih vidova džahilijetskog mišljenja koje sada dominira svijetom, koje pritišće naše umove i sve izraženije prodiere u muslimansku kulturu i obrazovanje. Prema tome, ako islamu pristupimo s bilo kojim oblikom tog mišljenja koje je, razumije se, strano njegovoj naravi, onemogućit ćemo ga da izvrši svoju misiju zarad koje je i poslan čovječanstvu i sebi uskratiti priliku da se oslobodimo pritisaka dominantnog džahilijetskog metoda i njegovih naslaga u našim umovima i nasem biću.

I s ovog aspekta stvar je vrlo ozbiljna, dok bi gubitak bio poguban!

Način mišljenja i dinamičnost u gradnji islama nimalo, glede vrijednosti i značaja, ne zaostaju za ideološkom koncepcijom i životnim uređenjem, niti su na bilo koji način odvojeni od njih. I ma kako htjeli tu koncepciju i to uređenje ponuditi u ekspresivnom obliku, ne smijemo smetnuti s uma da to neće na zemlji 'stvoriti islam' u obliku stvarnog pokreta. Štoviše, moramo znati da će prezentiranje islama u takvoj formi iskoristiti jedino oni koje se praktično bave stvarnim islamskim pokretom i najviše što će i sami oni iskoristiti od toga biće to da će se složiti s tim, ali samo u onoj mjeri u kojoj su to, kroz pokret, i sami ustanovili.

I opet ponavljam: ideološka koncepcija se odmah mora utjeloviti u pokretu, a sam pokret mora biti istinski pokazatelj i interpretator ideološke koncepcije.

Također ponavljam: ovo je doista taj prirodni metod božanskog islama! To je najsavršeniji i najispravniji metod i on je mnogo djelotvorniji i primjerniji čistoj ljudskoj prirodi od metoda oblikovanja teorija - cjelovitih i nezavisnih - i njihova prezentiranja u intelektualnom obliku, inače beživotnom i hladnom za ljude, i to prije no što se ti ljudi dosita uključe u stvari pokret i postanu živa interpretacija koja se razvija i ukorak prati teorijski sadržaj.

Ako je to tako kod teorije, onda je još izraženije kod prezentiranja temelja

sistema u kojemu se izražava islamski concept, posebno kada se radi o zakonskim pojedinostima tog sistema.

Ovaj džahilijet koji nas posvuda okružuje, kako god unosi nervozu u pojedine nosioce islamske misije i tako ih nagoni da prejudiciraju korake islamskog metoda, tako isto ih on ponekad dovodi u zabunu. On im nameće pitanje u smislu: Gdje su vam pojedinosti sistema kojem pozivate? Kakva ste sve istraživanja, studije i pravne norme, utvrđene na savremenim osnovama, pripremili za njegovu realizaciju? Kao da ljudima ovoga vremena za primjenu islamskog šerijata na Zemlji nedostaju samo fihski propisi i fikhske studije! Kao da su se oni već potčinili Allahovoj vlasti, kao da žude za tim da im šerijat vlada, samo što 'mudžtehidi' još nisu pronašli fikh utvrđen na savremen način! To je ponekad dosita neozbiljna ironija koju mora nadrastiti svako ko u svom srcu osjeća imalo poštovanja prema islamu!

Na taj način džahilijet sebe nastoji opravdati za odbacivanje Allahova šerijata i produžavanje robovanja čovjeka drugom čovjeku. On po svaku cijenu nastoji muslimansku skupinu odvratiti od njenog božanskog metoda i navesti je da zaobiđe neminovan period izgradnje vjerovanja u dinamičnom obliku; nastoji metod nosilaca islamske misije izvitoperiti i izvesti da iz njegove prave prirode prema kojoj teorija proističe iz životne dinamike a konture sistema se naziru kroz svakodnevnu praksu; po kojoj se zakonske odredbe donose u sučeljenju praktičnog islamskog života sa njegovim stvarnim problemima.

Nosioci islamske misije nipošto ne smiju nasjesti ovom manevru! Oni moraju odbaciti dominaciju stranog metoda u svome pokretu i svojoj vjeri. Ne smiju dozvoliti da ih zavedu oni koji nisu čvrsto ubijeđeni!...

Na njima je da razobliče manevar zbunjivanja i da ga prevladaju; da odbace neozibljnu ironiju u tzv. unapređenju islamskog fikha u društvu koje nije javno obznanilo svoju pokornost Allahovom šerijatu i svaki drugi zakon kategorično odbacilo. Na njima je da odbace to poigravanje s ozbiljnim poslom - igru bacanja sjemena u vjetar; da odbace tu podlu varku.

Njihova dužnost je, kada je u pitanju kretanje, da se kreću u skladu s metodom islama. U tome zapravo i jeste jedna od tajni njegove snage. Ujedno, to je i izvor njihove snage. 'Metod' je u islamu ravan 'istini' i oni su neodvojivi jedno od drugog. Nijedan strani metod ne može na kraju ostvariti islam. Strani metodi mogu realizirati samo svoje ljudske sisteme. Oni nikako ne mogu realizirati naš put. Pridržavanje našeg metoda je nužno, kao što je nužno i doslovno pridržavanje vjerovanja i njegovog životnog uređenja u svakom islamskom pokretu...

"Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu..." (Al-Isra', 9)

FORMIRANJE MUSLIMANSKOG DRUŠTVA I NJEGOVE KAREKTERSITIKE

Islamski poziv, upućen preko Božijeg Poslanika, Muhammeda, s.a.w.s., je ustvari poslednja karika u dugom lancu poziva u islam, preko čitave povorke plemenitih poslanika. Taj poziv je tijekom ljudske historije težio jednom jedinom cilju: da ljude upoznat s njihovim jedinim Bogom i istinskim Gospodarom i da ih učini pokornima samo tom Gospodaru, da bi se tako odstranili svi vidovi robvanja stvorenjima. Ljudi, izuzev doista rijetkih pojedinaca u kratkim vremenskim periodima, nikada nisu nijekali princip božanstva i poricali postojanje Boga. Oni su, dakle, samo imali pogrešnu predstavu o svome Gospodaru ili su, uz Njega vjerovali u još neke druge bogove - bilo u teorijskom (i'tiqad) ili u praktičnom pogledu ('ibadet), odnosno u smislu priznavanja nečije druge vlasti i slijeđenja nekog drugog puta (El-hakimijje we el-ittiba'). Oba ova vida predstavljaju izraz mnogoboštva kojim ljudi izlaze iz okvira Allahove vjere, koju su bili upoznali preko svakog Božijeg poslanika, a potom, protokom mnogog vremena, to porekli. Tako bi se uvijek iznova vraćali istom onom džahilijetu iz kojeg ih je izvodila ta vjera, te bi opet Allahu pripisivali sudruga - ili u teoretskom i praktičnom obliku (el-itiqad we el-ibadet), ili pak u smislu životnog ponašanja i prihvatanja nečije druge vlasti (El-ittiba' we el-hakimijje), ili u svemu tome istovremeno.

To je suština poziva Boga tijekom ljudske historije. On je uvijek imao za cilj pokornost Bogu (El-islam) - pokornost robova Gospodaru robova, i njihovo preusmjeravanje od obožavanja robova ka obožavanju jednog Boga, Allaha. To je vršeno na taj način što su se ljudi izbavljivali iz posjeda ljudi glede njihove vlasti, zakona, moralnih nazora i običaja, i uvodili u Allahov posjed i u Njegovu isključivu vlast i zakon u svim segmentima života. U tom smislu je došao i islam preko Muhammeda s.a.w.s., kao što je došao i preko dugih plemenitih poslanika prije njega. Došao je, dakle, s ciljem da ljude ponovo vrati isključivo Allahovoj vlasti i da se tako uskladi sa cjelokupnim kosmosom koji obuhvata i ljude. Prema tome, vlast koja regulira njihov život mora da bude ista ona vlast koja regulira cijeli kosmos. Oni ne smiju biti iznimka koja će se izdvojiti s nekim drugim pravcem, s drugom vlašću i rukovođenjem mimo onoga što upravlja (uređuje) cijelim kosmosom, odnosno što upravlja postojanjem njih samih, mimo njihova htijenja. Tamo ćemo vidjeti da su ljudi potčinjeni prirodnim zakonitostima koje je Allah ugradio u njihov nastanak i razvoj, njihovo zdravlje i bolest, život i smrt. Oni su isto tako potčinjeni tim zakonima u svojoj društvenoj sferi kao i u posljedicama koje ih zadese kao rezultat djelovanja njihove slobodne volje. Ljudi nisu u stanju promijeniti Allahov zakon koji vlada u kosmosu i koji ga održava. Stoga se oni, i u onom aspektu svoga života gdje do izražaja dolazi i njihova volja, trebaju prikloniti islamu i učiniti da jedino Allahov zakon (šerijat) vlada u svim segmentima njihova života. Na taj način će uskladiti onaj prinudni i slobodni aspekt svoga života i to svoje dvojako egzistiranje usaglasiti s ukupnim egzistiranjem cjelokupnog kosmosa.

Međutim, džahilijet koji počiva na vladanju čovjeka nad čovjekom, čime se iskače iz kosmičkog reda i uzrokuje kolizija između determiniranog i ideterminiranog aspekta čovjekova života; džahilijet kojemu se suprostavio svaki poslanik pozivajući pokornosti (islam) jedino i isključivo Allahu, čemu se na kraju suprostavio i poslanik Muhammed, s.a.w.s., taj džahilijet se ne izražava kroz čistu teoriju. Štoviše, takav oblik džahilijeta često i ne posjeduje nikakvu "teoriju". On se uvijek izražava u formi živog, aktivnog homogeniziranja. Takav džahilijet se manifestira u društvu koje se pokorava vođstvu tog društva, njegovim koncepcijama, etičkim pogledima, shvatanjima, osjećanjima, običajima i navikama. To je članski tip društva i među njegovim subjektima dolazi do uzajamne povezanosti, integracije, sklada, prijateljstva i potpomaganja po principu članstva. To je ono što takvo društvo, da li svjesno ili podsvjesno, pokreće na zaštitu svoje opstojnosti i odbranu svoje strukture. Taj faktor doprinosi tome da ono ulaže maksimalan napor u suzbijanju svih opasnih elemenata koji na bilo koji način i u bilo kojem obliku prijete njegovom održanju.

S obzirom na to da se džahilijet ne ispoljava u obliku čiste teorije već, naprotiv, u dinamičnoj homogenizaciji na ovdje spomenut način, to se i pokušaj njegova dokidanja i ponovnog vraćanja ljudi Bogu također ne smije, niti bi to imalo ikakva efekta, činiti isključivo u teorijskoj sferi. U tom slučaju ne bi se bilo ravnopravno već egzistirajućem džahilijetu koji se praktično ispoljava u članskom, dinamičnom homogeniziranju svojih segmenata. Naime, kada se pokušava dokinuti nešto što objektivno egzistira da se na njegovo mjesto postavi nešto drugo što se suštinski razlikuje od njega, kako u cjelini tako i u pojedinostima, onda se mora biti nadmoćno u odnosu na njega. Štoviše, taj pokušaj, u teorijskom i organiziranom pogledu, u smislu dinamične, članske homogeniziranosti, povezanosti, uređenosti unutrašnjih odnosa i relacija, mora biti razvijeniji i jači od postojećeg društva.

A teorijska osnova na kojoj se zasniva islam, tijekom cjelokupne ljudske historije, jeste potvrda da nema boga osim Allaha. To, drugim riječima, znači da se jedino Allahu Uzvišenom prizna božanstvenost, gospodarstvo, apsolutna ispravnost, vlast, vladarenje. To će se potvrditi ponajprije u svijesti, čvrstim vjerovanjem, i, najzad, uređenjem cjelokupnog života prema šerijatskim propisima. Potvrda da nema boga osim Allaha relativno ne postoji, niti se takvom može smatrati sa šerijatskog stanovišta, osim u ovako zaokruženom obliku: samo joj takav oblik omogućava stvarno i istinsko egzistiranje, i samo se u tom smislu onaj ko je izgovori može tretirati kao musliman ili nemusliman.

U teorijskom smislu potvrda ovog principa podrazumijeva da se cjelokupan čovjekov život u svim aspektima svog ispoljavanja, ima vratiti Bogu. Naime, ne smiju ljudi od sebe propisivati bilo što, niti oni imaju pravo uređivati bilo koje područje životnog manifestiranja. U svemu tome oni moraju pribjeći Allahovu zakonu i Njegovim propisima i njih slijediti... Taj Allahov zakon i te propise moraju upoznati s jednog izvora o kojem ih neko treba izvijestiti. Taj neko je

Božiji Poslanik. To se ogleda u drugom dijelu prvog zahtjeva islama - potvrdi da je Muhammed Božiji poslanik.

To je da teorijska osnova na kojoj počiva islam, i u kojoj se sadrži njegova suština. Ta osnova se kada se razvije i primjeni na sav čovjekov život, tom životu daje cjelovit program. Musliman se tako ravna prema njemu i svim pojedinostima svog ličnog i društvenog života, kako u svojim odnosima prema muslimanskom društvu, tako i u odnosima tog društva sa drugima.

Islam se, međutim, kako smo to ranije naglasili, nije mogao izraziti u čistoj teoriji koju bi neko prihvatio kao svoje ubjeđenje i pristupio izvršavanju njenih zahtjeva ('ibadet), a potom bi svi njeni sljedbenici u tome smislu i dalje ostali pojedinci unutar postojeće džahilijjske strukture uređene po principu aktivne članske homogenizacije. Ovakvi vidovi njihova prisustva ma kako bili brojni, ne mogu dovesti do "aktivnog prisustva" islama. Naime, ti pojedinci, ti "teorijski muslimani" integrirani u člansku strukturu džahilijjskog društva, nesumnjivo će biti prinuđeni da se odazovu zahtjevima tog društva, što od njih traži članstvo u njemu. U tom smislu oni će, htjeli to ili ne, svjesno ili nesvjesno, udovoljavati osnovnim potrebama za život tog društva, potrebama od kojih zavisi njegovo egzistiranje. Tako će braniti njegovo ustrojstvo i potiskivati mnoge elemente koji prijete njegovu razaranju i uništenju. Članski organizam, naime, svoje funkcije obavlja preko svih svojih organa (članova), htjeli to oni ili ne. Drugim riječima, ti pojedinačni "teorijski muslimani" u praksi će permanentno jačati džahilijjsko društvo koje u teoriji nastoje eliminisati. Oni će, u njegovoj ukupnoj strukturi, predstavljati žive ćelije koje mu daju nove podsticaje za opstanak i dalji razvoj! Oni će mu tako pružati sve svoje sposobnosti, sva svoja iskustva i zalaganja, da živi i jača pomoću njih, umjesto da se sve to usmjeri u pravcu rušenja tog džahilijjskog društva i uspostavljanja islamskog društva.

Stoga je neophodno da se teorijska osnova islama (tj. 'aqida) već od samog početka izrazi u aktivnoj, članskoj homogenizaciji. Nužno je da se ona ustroji mimo džahilijjske homogeniziranosti, da bude potpuno odvojena i nezavisna od nje, odnosno od tog džahilijjskog društva, koje islam želi ukinuti. Jezgro nove homogenizacije, novog združivanja treba da bude novo vođstvo, predstavljeno u Božijem Poslaniku s.a.w.s., i svim potonjim islamskim vođstvima koja su težila vraćanju ljudi ka jednom Božanstvu - Allahu, Njegovom gospodarstvu, tutorstvu, vladarenju, vlasti i šerijatu... Svaki onaj koji posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Božiji poslanik, mora se osloboditi svoje odanosti džahilijjskoj družini iz koje dolazi, kao i njenom vođstvu, svejedno u kojem obliku se ono manifestiralo, bilo da se radi o vjerskom vođstvu: vračevima, sihirbazima, gatarima i sl., ili pak o političkom, društvenom i ekonomskom, poput onoga koje su posjedovale Qurejšije. Sva odanost mora biti novom, islamskom članskom druženju i njegovom muslimanskom vođstvu.

To se mora postići već u prvom momentu, samim ulaskom muslimana u islam i

njegovim izgovaranjem kelimei-šehadeta, jer muslimansko društvo jedino na taj način može postojati. Ono ne može postojati samim prisustvom teorijske osnove u srcima pojedinaca, ma kako veliki bio njihov broj, ako se oni zajednički ne izraze kroz člansko združenje koje ima svoje uređenje i međusobnu potporu, koje ima sopstveno, neovisno egzistiranje i čiji oragani rade svoje organske poslove, poput organa živog organizma, na ukorjenjenju njegova bitisanja, na njegovu učvršćenju i proširenju, koji ga štite od svih vrsta napada i prijetnji. Oni će sve to raditi pod vođstvom koje je neovisno od vođstva džahilijjetskog društva. Ono će uređivati njihov pokret, usklađivati njihove aktivnosti i davati im potrebene instrukcije kako bi se što efikasnije borilo, suprostavljalo i na kraju eliminisalo ono drugo, džahilijjetsko prisustvo.

Na ovaj način je zaživio i islam. Zaživio je na jednostavnoj, ali u suštini sveobuhvatnoj, teorijskoj osnovi na kojoj se odmah spočetka gradilo aktivno organsko združivanje, sasvim suprostavljeno tom društvu. Islam apsolutno, ni jednog momenta, nije egzistirao kao čista teorija, odvojena od stvarnog postojanja. Na isti način ga je moguće ozbiljiti i po drugi put. On se ni u jednom vremenu niti prostoru ne može reafirmirati u sjenci džahilijjetskog društva bez fikha koji je nužan za samu narav njegova dinamičnog, organskog formiranja.

Islam je, gradeći muslimanski ummet prema spomenutoj osnovi i na način koji smo pojasnili, dakle živim organskim združivanjem na toj osnovi, ustvari težio afirmaciji "čovječnosti čovjeka", njenom snaženju i stabiliziranju. Islam je upravo nju, tu čovječnost, nastojao izdići pored svih drugih osobina ljudskog bića. On je, zarad toga, djelovao paralelno preko svih svojih osnovnih postavki, svojih naučavanja, zakona i propisa.

Ljudsko biće ima neke zajedničke osobine koje čine da ga "naučne neznalice" nekada smatraju životinjom poput svih drugih životinja, a nekada opet materijom poput ostalih materija. Čovjek, međutim, i pored toga što te osobine posjeduje zajedno s životinjama i materijom, ipak ima neke "specifičnosti" koje ga odlikuju i izdvajaju, i koje ga čine jednistvenim bićem. To su na kraju morale priznati i "naučne neznalice" kojima su činjenice dobroano povile šije, premda nerado i ne sasvim otvoreno!

Islamski pristup ovome problemu, kao i formiranje islamskog društva na jednom jedinom principu - principu vjerovanja, bez ikakvih elemenata nacije, postojbine, rase, jezika ili bilo kojeg lokalnog zemaljskog interesa, polučio je fascinirajuće konkretne rezultate. On je, naime, u tom društvu maksimalno afirmirao "specifičnosti čovjeka", razvio ih i uzdigao do najvišeg stupnja, potiskujući one zajedničke osobine njega i životinje. Jedan od tih brilijantnih rezultata je taj što je muslimansko društvo postalo otvoreno društvo za sve nacije, narode, rase i jezike, bez ikakvih apsurdnih i, na koncu primitivnih zapreka. Tako su se u njega slile različite osobine raznih naroda te njihova iskustva, i sve se to tu utopilo i ispreplelo. Na taj način se formirao jedan vanredan organski kompleks i to u relativno kratkom periodu. Ta čudna

grupacija, harmonična i skladna, stvorila je veliku i veličanstvenu civilizaciju koja je u sebe upila skoro cjelokupan ljudski intelektualni i duhovni potencijal toga vremena, usprkos velikoj razrušenosti i tada slaboj komunikacijskoj povezanosti.

Svi su podjednako našli svoje mjesto u tom nadmoćnom muslimanskom društvu: i Arapin, i Perzijanac, i Rimljanin, i Grk, i Indonezanin, i Afrikanac... Tu su se sjedinile sve njihove bitne karakteristike i sve su one, međusobno isprepletene, ojačane i uređene davale svoj doprinos u gradnji islamskog društva i islamske kulture i civilizacije. Ta velika civilizacija nikada nije bila "arapska", već jedino i isključivo "islamska"; nikada nije bila "nacionalna", već uvijek "vjerska".

Svi su se oni ravnopravno udružili, povezani ljubavlju i s osjećanjem stremljenja jednom cilju. Uložili su sve svoje sposobnosti i pokazali najbolje osobine svojih naroda, te primijenili sva svoja lična, nacionalna i historijska iskustva u gradnji tog zajedničkog društva kojem pripadaju i u kome su potpuno ravnopravni. U svemu tome sjedinjavala ih je jedna zajednička nit koja ih je vezivala za njihova zajedničkog Gospodara. Tu, u toj niti, sasim slobodno je dolazila do punog izražaja njihova ljudskost i humanitarnost. To se nikada nije dogodilo ni jednom ranijem društvu, tijekom ljudske historije.

Najznamenitije ljudsko društvo u starijoj povijesti je Rimska imperija. Ona se doista sastojala od različitih naroda, različitih jezika, rasa i temperamenata. Sve se to, međutim, nije zasnivalo na "ljudskim, humanističkim odnosima", nije se izražavalo u višoj vrijednosti poput vjerovanja. Bilo je to klasno društvo podijeljeno na plemstvo i robove na nivou cjelokupne Imperije. S druge strane, to je bilo i rasističko društvo u kome je gospodarila rimska rasa koja je općenito ugnjetavala sve druge narode. Stoga Rimska imperija nikada nije mogla dostići nivo islamskog društva, niti polučiti njihove rezultate.

U novijoj historiji su također osnovana mnoga društva, kao što je, primjerice, britanska imperija. I to društvo je, međutim, bilo kao i rimsko, kojeg je, uostalom, i naslijedilo. I ono je bilo nacionalno, kolonizatorsko društvo, zasnovano na dominaciji engleskog čovjeka i eksploataciji kolonija koje je osvojilo. Poput britanske su i sve druge evropske imperije: španska, portugalska, francuska... Sve su one bile na veoma niskom nivou!

I komunizam je nastojao uspostaviti jedan novi tip društva, društva koje će prenebregnuti sve rasne, jezičke i nacionalne barijere. On ga, međutim, općenito nije uspostavio na principu "ljudskosti", već je to učinio na principu "klasnosti". Stoga je ono predstavljalo samo drugu stranu starog rimskog društva. Jedno je počivalo na plemićkoj klasi a drugo na klasi proletarijata. Osjećanje koje ga je nosilo bilo je osjećanje najcrnje mržnje prema svim drugim klasama. Takvo bijedno društvo zadojeno mržnjom nije ni moglo rezultirati ničim drugim do afirmiranjem najcrnijih poriva koji se kriju u ljudskom biću! Ono je već na

samom početku zasnovano na animiranju isključivo životinjskih osobina, na njihovu razvijanju i jačanju, smatrajući da su čovjekove "osnovne potrebe": hrana, stan i seks, što su primarne potrebe životinja, te da je cjelokupna povijest čovjeka zapravo povijest traženja hrane!

Jedini je, dakle, islam, svojim božanskim metodom, afirmirao karakteristike čovjeka. On ih je jedini razvio do krajnjih granica i akcentirao ih u izgrađivanju humanističkog, ljudskog društva. Islam je jos uvijek neprevaziđen... Oni koji odstupe od njega i priklone se bilo kojem drugom putu koji preferira neki narod, rasu, državu ili klasu, oni su doista istinski neprijatelji čovjeka! Oni ne žele da se taj čovjek na zemlji izdvoji svojim uzvišenim osobinama kojima ga je Allah nadahnuo. Oni ne žele da se čovjekovo društvo okoristi najvećim sposobnostima njegova rada, njegovim plemenitim osobinama i iskustvima, i to u koordinaciji i harmoniji... Oni su oni za koje je Uzvišeni Allah rekao:

"Reci: "Hoćete li da vam kažemo čija djela neće nikako priznata biti, čiji će trud na ovom svijetu uzaludan biti, a koji će misliti da je dobro ono što rade? To su oni koji u dokaze svoga Gospodara ne budu vjerovali i koji budu poricali da će pred Njega izaći; zbog toga će trud njihov uzaludan biti i na Sudnjem danu im nikakva značaja nećemo dati. Njima će kazna džehennem biti, zato što su nevjernici bili i što su se dokazima Mojim i poslanicima Mojim rugali."" (Al-Kahf, 104-106)

A istinu je rekao Allah veličanstveni...